

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник

Видання друге, перероблене і доповнене

Одеса
Фенікс
2024

УДК 343.8
К 85

*Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 7 від 04.06.2024 р.)*

Автори:

Дрьомін В. М., професор, доктор юридичних наук, професор кафедри кримінального процесу (ORCID ID: 0000-0003-0627-3213);

Марчук А. І., кандидат юридичних наук, доцент;

Цитряк В. Я., кандидат юридичних наук, доцент (ORCID ID: 0000-0002-0127-6469)

Рецензенти:

Бабенко А. М. – Директор Інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Полянський Є. Ю. – професор кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, доцент

К 85   **Кримінально-виконавче право** : навч.-метод. посіб. [Електронне видання] / В. М. Дрьомін, А. І. Марчук, В. Я. Цитряк ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2024. – 104 с.
ISBN 978-617-8430-02-3

У навчально-методичному посібнику висвітлено основні проблеми кримінально-виконавчого права на сучасному етапі розвитку пенітенціарної системи України. Розглянута система органів та установ, що виконують покарання в Україні, порядок та умови виконання й відбування усіх видів кримінальних покарань, особливості відбування покарання різними категоріями засуджених, проблеми звільнення від відбування покарань.

У посібнику наводяться методики підготовки до занять, банк тестів, практичних задач, перелік навчальних тем та питань для підготовки до іспитів. Зібрано перелік нормативно – правових документів у сфері регулювання кримінально-виконавчої системи України, спеціальної літератури та Інтернет-ресурсів з пенітенціарних питань. Розраховано на здобувачів закладів вищої освіти.

УДК: 343.8

ISBN 978-617-8430-02-3

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.	9
НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН КУРСУ	12
Тема 1. Поняття та предмет кримінально-виконавчого права. Кримінально-виконавче законодавство. Сучасна кримінально-виконавча політика.	12
Тема 2. Історія становлення та розвитку пенітенціарних систем у світі	16
Тема 3. Органи і установи виконання покарань, їх компетенція. Державне управління кримінально-виконавчою системою.	19
Тема 4. Покарання, не пов'язані з позбавленням волі: правові засади та особливості організації їх виконання. Міжнародно-правові стандарти поводження із засудженими до альтернативних покарань	25
Тема 5. Правове регулювання пробації в Україні. Історія створення та зарубіжний досвід служби пробації	31
Тема 6. Правові засади і порядок виконання покарань у виді обмеження волі, арешту, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців	35
Тема 7. Соціально-правові проблеми виконання покарання у виді позбавлення волі. Міжнародно-правові стандарти поводження із засудженими до позбавлення волі. Правове регулювання відбування покарання у виді позбавлення волі неповнолітніми	41
Тема 8. Режим у колоніях, його функції, основні вимоги та засоби забезпечення. Умови відбування покарання в колоніях. Права і обов'язки засуджених до позбавлення волі	48
Тема 10. Правові основи, підстави та порядок звільнення від відбування покарання. Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання. Забезпечення соціальної адаптації засудженими після відбуття покарання.	58

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ	63
Тема 1. Правовий статус засуджених	63
Тема 2. Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками	67
Тема 3. Особливості відбування покарання засудженими до довічного позбавлення волі	70
Тема 4. Нагляд та контроль за виконанням кримінальних покарань. Участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених	73
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ	76
РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	97

ВСТУП

Скільки існують кримінальні покарання, стільки суспільство обговорює питання справедливості та відповідності покарань вчиненому злочину, умов утримання та прав засуджених. Важливість кримінальної юстиції, і в тому числі кримінально-виконавчого законодавства, його вплив на життя громадян важко переоцінити. Світова спільнота в останні десятиліття доклала чимало зусиль для забезпечення прав осіб, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі. Україна, ставши членом Ради Європи, взяла на себе зобов'язання привести національне пенітенціарне законодавство у повну відповідність до міжнародних стандартів, реалізація яких наблизила б виправні установи до нормативів, встановлених Європейськими Пенітенціарними Правилами, які є переробленим варіантом Мінімальних стандартних правил поведінки з ув'язненими. На особливу увагу заслуговує Європейська конвенція з прав людини, яка наділена юридичним механізмом її обов'язкового виконання. Деякі положення Європейської конвенції з прав людини за своєю внутрішньою суттю найбільш тісно пов'язані з забезпеченням прав ув'язнених та змістом міжнародних пенітенціарних правил і втілюються у кримінально-виконавче законодавство України на підставі Конституції України, норми якої передбачають необхідні гарантії прав громадян.

Незважаючи на багаточисленні реформи у системі виконання покарань та зміни у кримінально-виконавчому законодавстві, в Україні ця проблема є однією з найбільш гострих як в соціальному, так і правовому аспектах. Права осіб, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі, – тема більш ніж сучасна, особливо для громадян України, які пам'ятають, що таке радянський ГУЛАГ, репресії, обмеження у соціальних та політичних правах, розтоптане майбутнє дітей репресованих та засуджених.

Варто звернути увагу на те, що вчені, юристи-практики, громадські та політичні діячі, пересічні громадяни протягом багатьох десятиліть більше говорять про порушення прав осіб, які відбувають кримінальне покарання в ізоляції від суспільства, та необхідність створення ефективного механізму їх ресоціалізації. Проте, у загаль-

ному ланцюзі реформаторських заходів найбільше консервативна виявилася та частина кримінальної юстиції, що стосується призначення та виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Є потреба у вивченні таких питань, як реальна зайнятість, наявність житла, рівень матеріального забезпечення, стан здоров'я, можливості медичного обслуговування цієї категорії засуджених. Ці питання мають велике значення з точки зору попередження рецидивної злочинності та соціальної реабілітації осіб, яким призначене покарання, не пов'язане з позбавленням волі, враховуючи те, що кількість таких осіб збільшуються за рахунок більш широкого застосування покарань, альтернативних позбавленню волі. Але, слід відзначити, що деякі проблеми вирішуються повільно, несистемно, що створює умови для зловживань в виправних установах як з боку адміністрації, так і з боку засуджених. У зв'язку з цим всебічне вивчення теоретичних та практичних основ виконання й відбування кримінальних покарань в Україні набуває особливої соціальної актуальності.

Мета навчальної дисципліни. Метою вивчення дисципліни є оволодіння основами сучасних знань щодо системи та структурно-функціональної характеристики органів і установ виконання кримінальних покарань, особливостей правового регулювання порядку виконання та відбування кримінальних покарань, правового статусу засуджених та персоналу суб'єктів виконання кримінальних покарань, процесів виправлення, ресоціалізації та постпенітенціарного впливу на осіб, які відбули кримінальне покарання, правових основ та порядку прокурорського нагляду, відомчого та громадського контролю за діяльністю органів і установ виконання кримінальних покарань, міжнародних стандартів поведінки із засудженими.

Досягнення визначеної мети є можливим за умови виконання наступних **завдань**:

- самостійне узагальнення судової практики щодо призначення кримінальних покарань;
- вивчення структури та динаміки рецидивної злочинності та злочинності у місцях позбавлення волі;
- аналіз практики діяльності органів і установ виконання кримінальних покарань;
- опрацювання законів та підзаконних нормативно-правових актів;

- формулювання висновків щодо сучасного стану та шляхів вдосконалення функціонування пенітенціарної системи України;
- вивчення міжнародних правових актів та літературних джерел.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен **знати:**

- предмет кримінально-виконавчого права, структуру кримінально-виконавчого законодавства, поняття і основні напрями реалізації кримінально-виконавчої політики України;
- історію становлення та розвитку пенітенціарних систем;
- структурно-функціональну характеристику органів і установ виконання кримінальних покарань, основи управління державною пенітенціарною системою;
- правові засади виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі;
- порядок і умови виконання кримінальних покарань у виді арешту і позбавлення волі, тримання військовослужбовців в дисциплінарному батальйоні;
- кримінально-виконавчу характеристику покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк та міжнародно-правові стандарти поводження із засудженими до позбавлення волі;
- класифікацію засуджених до позбавлення волі та їх розподіл за видами УВП;
- поняття, функції та основні засоби забезпечення режиму у колоніях;
- соціально-правові основи праці та освіти засуджених;
- особливості відбування покарання у вигляді позбавлення волі жінками та неповнолітніми;
- особливості відбування покарання у виді довічного позбавлення волі;
- порядок звільнення від відбування кримінального покарання та здійснення постпенітенціарного впливу на засуджених;
- правові та організаційні основи нагляду та контролю за виконанням кримінальних покарань;
- особливості виконання кримінальних покарань у зарубіжних країнах;

уміти:

- аналізувати практику діяльності органів і установ виконання кримінальних покарань;
- аналізувати нормативно-правові акти щодо регулювання діяльності органів і установ виконання кримінальних покарань;
- орієнтуватись в основних напрямках кримінально-виконавчої політики України;
- характеризувати порядок виконання та відбування кримінальних покарань;
- аналізувати міжнародні правові акти щодо виконання та відбування кримінальних покарань.

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

Лекційні заняття	
Символ одиниці змісту	Опис змісту навчання (теми)
Тема 1.	Поняття та предмет кримінально-виконавчого права. Кримінально-виконавче законодавство. Сучасна кримінально-виконавча політика
Тема 2.	Історія становлення та розвитку пенітенціарних систем у світі
Тема 3.	Органи і установи виконання покарань, їх компетенція. Державне управління кримінально-виконавчою системою
Тема 4.	Покарання, не пов'язані з позбавленням волі: правові засади та особливості організації їх виконання. Міжнародно-правові стандарти поводження з засудженими до альтернативних покарань
Тема 5.	Правове регулювання пробації в Україні. Історія створення та зарубіжний досвід служби пробації.
Тема 6.	Правові засади і порядок виконання покарань у виді обмеження волі, арешту, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців
Тема 7.	Соціально-правові проблеми виконання покарання у виді позбавлення волі. Міжнародно-правові стандарти поводження із засудженими до позбавлення волі. Правове регулювання відбування покарання у виді позбавлення волі неповнолітніми
Тема 8.	Режим у колоніях, його функції, основні вимоги та засоби забезпечення. Умови та особливості відбування покарання в колоніях різних видів. Права і обов'язки засуджених до позбавлення волі
Тема 9.	Праця, освіта та соціально-виховна робота у місцях позбавлення волі як ресоціалізаційні інструменти. Заходи заохочення та стягнення, що застосовуються до осіб, позбавлених волі
Тема 10.	Правові основи, підстави та порядок звільнення від відбування покарання. Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання. Забезпечення соціальної адаптації засудженими після відбуття покарання

Практичні заняття	
Символ одиниці змісту	Опис змісту навчання (теми)
Тема 1.	Поняття та предмет кримінально-виконавчого права. Кримінально-виконавче законодавство. Сучасна кримінально-виконавча політика
Тема 2.	Історія становлення та розвитку пенітенціарних систем у світі
Тема 3.	Органи і установи виконання покарань, їх компетенція. Державне управління кримінально-виконавчою системою
Тема 4.	Покарання, не пов'язані з позбавленням волі: правові засади та особливості організації їх виконання. Міжнародно-правові стандарти поводження з засудженими до альтернативних покарань
Тема 5.	Правове регулювання пробації в Україні. Історія створення та зарубіжний досвід служби пробації
Тема 6.	Правові засади і порядок виконання покарань у виді обмеження волі, арешту, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців
Тема 7.	Соціально-правові проблеми виконання покарання у виді позбавлення волі. Міжнародно-правові стандарти поводження із засудженими до позбавлення волі. Правове регулювання відбування покарання у виді позбавлення волі неповнолітніми
Тема 8.	Режим у колоніях, його функції, основні вимоги та засоби забезпечення. Умови та особливості відбування покарання в колоніях різних видів. Права і обов'язки засуджених до позбавлення волі
Тема 9.	Праця, освіта та соціально-виховна робота у місцях позбавлення волі як ресоціалізаційні інструменти. Заходи заохочення та стягнення, що застосовуються до осіб, позбавлених волі
Тема 10.	Правові основи, підстави та порядок звільнення від відбування покарання. Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання. Забезпечення соціальної адаптації засудженими після відбуття покарання

Самостійна робота	
Символ одиниці змісту	Опис змісту навчання
Тема 1.	Правовий статус засуджених
Тема 2.	Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками
Тема 3.	Особливості відбування покарання засудженими до довічного позбавлення волі
Тема 4.	Нагляд та контроль за виконанням кримінальних покарань. Участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН КУРСУ

Тема 1. Поняття та предмет кримінально-виконавчого права. Кримінально-виконавче законодавство. Сучасна кримінально-виконавча політика

Методичні рекомендації

При вивченні даної теми здобувачі вищої освіти повинні пам'ятати, що категорія «кримінально-виконавче право» може розглядатися:

- як *галузь права*, що регулює діяльність органів і установ виконання покарань та правовідносини, що виникають в процесі та з приводу виконання/відбування покарань;
- як *наука*, що вивчає зазначену вище діяльність;
- як *навчальна дисципліна*, в процесі вивчення якої здобувачі вищої освіти набувають знання з теорії кримінально-виконавчого права та вивчають норми кримінально-виконавчого законодавства.

Предметом кримінально-виконавчого права є суспільні відносини, пов'язані з діяльністю органів і установ виконання покарань, а також відносини, які виникають у процесі виконання/відбування кримінальних покарань.

Основним *методом* правового регулювання суспільних відносин, що є властивими кримінально-виконавчому праву є метод наказу або імперативний метод, який не допускає заперечень. Разом із тим, у процесі виконання/відбування покарань можливо застосування інших методів, зокрема методу переконання (диспозитивного методу).

До недавнього часу цю галузь права називали «*виправно-трудо-ве право*», яке визнавалося лише підгалуззю кримінального права. Існував і *Виправно-трудо-вий кодекс УССР* (України). Багато інститутів, які мали безпосереднє відношення до діяльності виправно-трудо-вих установ (інститути позбавлення волі, умовно-дostro-кового і достro-кового звільнення тощо), передбачалися нормами кримінального права, на підставі чого робився висновок про те, що виправно-трудо-ве право не має ані власного предмета, ані методу правового регулювання.

Подальший розвиток вітчизняної юридичної науки довів гіпотезу, що виправно-трудове право має *комплексний* характер, оскільки його норми об'єднують приписи норм кримінального, кримінально-процесуального, адміністративного й інших галузей права.

Кримінально-виконавче право має особливу систему правових норм, які покликані регулювати діяльність органів і установ виконання покарань та суспільні відносини, пов'язані з виконанням/відбуванням кримінальних покарань. У своїй сукупності система пенітенціарних норм утворює кримінально-виконавче законодавство. Кримінально-виконавче законодавство є зовнішньою, документальною формою пенітенціарного права.

Поняття кримінально-виконавчого права та кримінально-виконавчого законодавства не збігаються, тому що хоч КВК України і є формою пенітенціарного права, проте не єдиною. Норми пенітенціарного права можуть міститися не тільки в кримінально-виконавчому законодавстві, а й у інших галузях наприклад, в адміністративному, сімейному, трудовому законодавстві тощо (*І. Г. Богатирьов*).

На підставі вищевикладеного можемо сформулювати наступне визначення: **кримінально-виконавче право** – це встановлена державою у рамках розробленого напрямку пенітенціарної політики система правових норм, що регулюють діяльність органів і установ виконання кримінальних покарань, а також суспільні відносини, які виникають в процесі виконання/відбування кримінальних покарань.

Здобувачі повинні знати, що *кримінально-виконавча політика* – це складова частина політики держави у сфері боротьби зі злочинністю, яка встановлює основні напрямки діяльності державних органів та громадських організацій у сфері виконання/відбування кримінальних покарань.

До основних завдань кримінально-виконавчої політики відноситься:

- вироблення найбільш дієвих механізмів виконання кримінальних покарань за умов суворого дотримання прав людини;
- розробка основних напрямків діяльності органів держави і громадськості у сфері ресоціалізації засуджених;
- розробка основних напрямків діяльності, пов'язаної з профілактикою вчинення злочинів й правопорушень засудженими під час та після відбування покарання;

- визначення напрямків діяльності державних органів і громадськості у сфері соціальної адаптації злочинців після відбування покарання.

Питання практичного заняття:

1. Поняття кримінально-виконавчого права, його предмет та методи.
2. Принципи кримінально-виконавчого права.
3. Кримінально-виконавче законодавство України: загальна характеристика.
4. Поняття кримінально-виконавчої політики та її місце у кримінальній політиці.
5. Суб'єкти формування та реалізації кримінально-виконавчої політики, їх завдання та функції. Сучасні тенденції вітчизняної кримінально-виконавчої політики.

Питання для самостійної роботи:

1. Особливості кримінально-виконавчих правовідносин.
2. Кримінально-виконавче законодавство України: структурний аналіз.
3. Зв'язок кримінально-виконавчого права з іншими навчальними дисциплінами.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Історичні етапи розвитку кримінально-виконавчої політики України.
2. Особливості кримінально-виконавчої політики окремих зарубіжних країн.
3. Взаємозв'язок кримінально-виконавчого права з іншими галузями права.
4. Спеціальні принципи кримінально-виконавчого права: поняття та загальна характеристика.

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України № 1129-IV від 11 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv#n193> (дата звернення: 26.04.2024).

2. Бойко І. Й. Кримінальні покарання в Україні (ІХ-ХХ ст.) : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 408 с.

3. Дрьомін В. М. Кримінологічні аспекти призначення та виконання покарань. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2000. № 1. С. 160-162.

4. Кримінально-виконавче право : підручник / за заг. ред. Б. М. Головкина, А. Х. Степанюка. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2019. 288 с.

5. Кримінально-виконавче право України : курс лекцій / В. Ф. Примаченко, В. Г. Хашев, В. В. Шаблистий, С. М. Школа, Л. Г. Якименко; за заг. ред. В. В. Шаблистого. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 236 с.

6. Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т.1. / Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 364 с.

7. Кримінально-виконавче право України (схеми і таблиці) : навчальний посібник / за заг. ред. О. М. Литвинова. Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014. 212 с.

8. Кримінально-виконавчий кодекс України : науково-практичний коментар / А. Х. Степанюк, І. С. Яковець; за заг. ред. А. Х. Степанюка. Х. : ТОВ «Одіссей», 2005. 560 с.

9. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Кримінально-виконавча політика України: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2019. 336 с.

10. Науково-практичний коментар до Кримінально-виконавчого кодексу України / І. Г. Богатирьов, О. М. Джужа, О. І. Богатирьова, Є. М. Бодюл та ін.; за заг. ред. І. Г. Богатирьова. К. : Атіка, 2010. 344 с.

11. Пащенко О. «Кримінально-виконавча політика» чи «політика у сфері виконання кримінальних покарань»: підходи до визначення поняття. *Право та державне управління*. 2022. № 1. С.131-136.

12. Ягунов Д. В. Сучасна пенологія : альтернативний курс. Одеса : Фенікс, 2010. 176 с.

13. Яковець І. С. Про деякі аспекти концепції державної політики у сфері виконання покарань. *Аспект (інформаційний бюлетень)*. 2017. № 1. С. 37-40.

Тема 2. Історія становлення та розвитку пенітенціарних систем у світі

Методичні рекомендації

Здобувачі повинні знати, що тюремне ув'язнення та в'язниця як соціальні інститути – відносно нові досягнення людства, історія яких налічує ледь більше двох століть.

Правові пам'ятки різних етапів людської цивілізації (Стародавнього Світу, Середньовіччя, початку Нового Часу) дозволяють виділити наступні види пенальних практик, як реакції на правопорушну (злочинну) поведінку:

- 1) смертна кара (прості та кваліфіковані види);
- 2) тілесні покарання (побої, поранення тощо);
- 3) ганебні покарання (таврування, обрізання волосся тощо);
- 4) примусові переміщення (вигнання, заслання);
- 5) майнові стягнення (прообраз сучасного штрафу або конфіскації майна);
- 6) примусова праця (каторжні роботи, галери і т.п);
- 7) ураження у правах (особистих, цивільних, політичних).

Види та зміст зазначених вище груп покарань залежав від соціальних, економічних, політичних, моральних та культурних умов тогочасного суспільства і є яскравим відображенням еволюціонування уявлень людства про їх кінцеву мету (цілі), серед яких можна виокремити відплату, залякування, кару, відновлення соціальної справедливості, відновлення порушених прав, виправлення, перевиховання, загальну та спеціальну превенції тощо.

В'язниця як місце покарання у виді тюремного ув'язнення з'являється лише наприкінці XVIII ст. із впровадженням ідей «класичної» школи кримінального права, представниками якої були Джон Лок, Джон Говард, Чезаре Беккарія, Пауль Й. А. фон Фейєрбах та інші. Ключовими ідеями в контексті трансформації карального впливу на злочинців були: гуманізм (передбачав відміну жорстоких покарань); співрозмірність злочину і покарання; невідворотність покарання; покарання не повинно мати характер шоу; виправлення злочинця як кінцева мета покарання.

Значний поштовх у появі перших в'язниць у сучасному сенсі даного слова був даний Джоном Говардом, який уперше закликав

до тотального реформування місць ув'язнення, що передбачало революційні для кінця XVIII ст. ідеї: 1) в'язнична служба повинна бути постійною та регулярно оплачуваною роботою; 2) повинен існувати орган зовнішнього контролю за діяльністю в'язниць; 3) ув'язнені мають забезпечуватися відповідним харчуванням та всіма іншими необхідними речами, обумовленими їх перебуванням у в'язниці.

Історичний аналіз становлення в'язниці як соціального інституту дозволяє виділити основні форми її практичного розвитку на основі ізоляції як ключового елементу карального впливу. Здобувачі вищої освіти повинні проаналізувати зародження та розвиток таких пенітенціарних систем як: *пенсільванська, обернська та прогресивна пенітенціарні системи*.

Здобувачі повинні знати основні функції прогресивної системи (стимулювання позитивної поведінки засуджених; сприяння належному закріпленню результатів карального впливу), а також типові форми реалізації цієї системи, такі як: зміна умов тримання засуджених у межах однієї в'язниці; зміна умов тримання засуджених шляхом переведення до іншої в'язниці; умовно-дострокове звільнення засуджених або заміна не відбутої частини покарання більш м'яким.

Питання практичного заняття:

1. Передумови формування в'язниці як соціального інституту.
2. Заснування та діяльність перших пенітенціарних установ та пенітенціарних систем. Пенсільванська та Обернська системи.
3. Ірландська та англійська прогресивні пенітенціарні системи.
4. Раціональна в'язнична архітектура. Концепція “Паноптикону” Джереми Бентама.
5. Етапи розвитку виправно-трудової системи України у період перебування в складі СРСР.
6. Особливості розвитку кримінально-виконавчої системи незалежної України.

Питання для самостійної роботи:

1. Еволюція цілей покарань в історії каральних практик.
2. Джон Говард та його роль у становленні та розвитку перших пенітенціарних систем.

3. Класична школа кримінального права та її вплив на появу тюремного ув'язнення як виду покарання.

4. Порівняльна характеристика ірландської та англійської прогресивних пенітенціарних систем.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Практичне втілення концепції «Паноптикон» Джеремі Бентама.
2. Кримінальні покарання в Україні (IX-XX ст.)
3. Система установ та органів виконання кримінальних покарань на теренах України в період 1917-1934 років.
4. Особливості розвитку кримінально-виконавчої системи незалежної України.

Література:

1. Бойко І. Й. Кримінальні покарання в Україні (IX-XX ст.) : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 408 с.
2. Велика Є. С. Види покарань у праві держав стародавнього сходу. *Право і безпека*. 2010. № 5 (37). С. 57-61.
3. Григор'єв О. М. Історіографія проблеми розвитку пенітенціарної системи та законодавства України (до 1917 р.). *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2009. № 1. Том 22 (61). С. 26-36.
4. Грозовський І. М. Феномен Козацького права. *Вісник Академії правових наук України*. 1997. № 3 (10). С. 121-130.
5. Іваньков І. В. Історико-правовий аналіз створення та становлення системи місць розбавлення волі на території Російської імперії. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 4. С. 171-176.
6. Конопельський В. Я. Система установ та органів виконання кримінальних покарань у період 1917-1934 років. *Право і суспільство*. 2009. № 5. С. 76-84.
7. Крисюк Ю. П. Особливості становлення прогресивної системи ув'язнення Англії. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2024. Випуск 81: частина 2. С.296-302.
8. Макарчук В. С. Історико-правове дослідження кримінально-виконавчої політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 6. С. 169.

9. Марисюк К. Становлення пенсільванської та обернської пенітенціарних (в'язничних) систем. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2010. Вип. 50. С. 294-298.

10. Марисюк К. Становлення англійської прогресивної пенітенціарної (в'язничної) системи. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2014. Вип. 60. С. 256-259.

11. Назимко Є. С. Розвиток інституту покарання в Україні : історичний метод пізнання. *Часопис академії адвокатури України*. 2011. № 11(2). С. 28-35.

12. Пилипенко Д. Сучасні аспекти кримінально-виконачої політики України. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2023. № 1. С. 44-49.

13. Ягунов Д. В. Сучасна пенологія : альтернативний курс. Одеса : Фенікс, 2010. 176 с.

14. Ягунов Д. В. Пенітенціарна система України : історичний розвиток, сучасні проблеми та перспективи реформування. Видання третє, перероблене та доповнене. Одеса, 2009. 314 с.

Тема 3. Органи і установи виконання покарань, їх компетенція. Державне управління кримінально-виконавчою системою

Методичні рекомендації

Здобувачі повинні знати, що кримінально-виконавча система – це сукупність органів та установ, які здійснюють діяльність щодо виконання кримінальних покарань, наділені спеціальним статусом і перебувають у відносинах субординації між собою. Кримінально-виконавча система спрямовує свою діяльність на досягнення цілей кримінального покарання, за допомогою сил та засобів, які знаходяться у її розпорядженні.

Структурно-функціональна побудова кримінально-виконавчої системи знаходиться у залежності від тих видів покарань, які передбаченні чинним законодавством.

Загалом кримінально-виконавча система містить дві складових:

- *суб'єкти, для яких виконання кримінальних покарань є основним завданням* (центральный орган виконавчої влади, що

реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, його територіальні органи, уповноважені органи з питань пробації; виправні колонії, виправні центри, виховні колонії тощо);

- *суб'єкти, для яких виконання кримінальних покарань є факультативним завданням* (державна виконавча служба, військові частини та гауптвахти).

Згідно ст. 11 Кримінально-виконавчого кодексу України нині в Україні **органами виконання покарань** є: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, яким є Міністерство юстиції України в особі Департаменту з питань виконання кримінальних покарань; його територіальні органи; уповноважені органи з питань пробації. Фактично до органів виконання покарань відносяться суб'єкти наділені адміністративно-господарськими, управлінськими та контрольними функціями.

Установи виконання покарань – це місця виконання/ відбування покарань, що пов'язані з ізоляцією від суспільства. До них відносяться кримінально-виконавчі установи (відкритого типу – виправні центри та закритого типу – виправні колонії), спеціальні виховні установи (виховні колонії) та слідчі ізолятори у випадках, передбачених КВК України. В свою чергу виправні колонії поділяються на колонії мінімального, середнього та максимального рівнів безпеки.

Інші суб'єкти, що виконують кримінальні покарання (ч.8 ст.11 КВК): підрозділи державної виконавчої служби – виконують покарання у виді конфіскація майна; військові частини, гауптвахти – позбавлення військового звання, службових обмежень для військовослужбовців, арешт; дисциплінарний батальйон – тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.

Здобувачі вищої освіти повинні знати, що 1998 року Указом Президента України на базі Головного управління виконання покарань МВС України було створено *Державний департамент України з питань виконання покарань (ДДУПВП)* як орган державного управління пенітенціарною системою України. Тимчасово ДДУПВП залишився у підпорядкуванні МВС.

31 липня 1998 року можна вважати датою створення самостійного пенітенціарного відомства в Україні. Указом Президента України було затверджено Положення про ДДУПВП.

12 березня 1999 року ДДУПВП був виведений з тимчасового підпорядкування МВС. ДДУПВП вперше за всю історію УРСР, а в подальшому незалежної України, отримав статус *центрального органу державної виконавчої влади зі спеціальним статусом*, на який безпосередньо покладалося завдання реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. 23 червня 2005 року Президент України підписав Закон «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», який закріплює організаційно-правові засади діяльності з виконання кримінальних покарань, статус окремих елементів кримінально-виконавчої служби нашої держави, правовий статус персоналу тощо.

Указом Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» утворено *Державну пенітенціарну службу України*, реорганізувавши Державний департамент України з питань виконання покарань. Однак, в межах реформи органів й установ виконання кримінальних покарань було ліквідовано Державну пенітенціарну службу України. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 року, Державна пенітенціарна служба України ліквідується, а її завдання та функції покладаються на Міністерство юстиції України. При цьому до сфери управління Міністерства юстиції України було віднесено й цілісні майнові комплекси державних підприємств, установ та організацій.

Наразі згідно Положення про Департамент з питань виконання кримінальних покарань від 18 вересня 2023 року, останній є міжрегіональним територіальним органом Міністерства юстиції України. Його діяльність спрямовується та координується заступником Міністра юстиції України відповідно до розподілу обов'язків.

Здобувачі повинні знати, що система управління органами й установами виконання покарань перебуває в стані реформування, що викликає необхідність визначення окремих напрямів її вдосконалення.

Питання практичного заняття:

1. Система органів та служб, що виконують кримінальні покарання в Україні, та їх відомча належність.

2. Правовий статус Департаменту з питань виконання кримінальних покарань. Міжрегіональні управління з питань виконання кримінальних покарань.

3. Уповноважений орган з питань пробації: завдання та функції.

4. Установи виконання покарань: поняття, види, компетенція та внутрішня структура.

5. Загальна характеристика Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України». Державна кримінально-виконавча служба України та її структура.

6. Моделі державного управління пенітенціарними системами: світова та європейська практика.

Питання для самостійної роботи:

1. Правовий статус Державної кримінально-виконавчої служби України, її завдання та функції.

2. Проблема відомчого підпорядкування вітчизняних пенітенціарних установ Міністерству юстиції України в аспекті дотримання Україною європейських стандартів.

3. Правовий статус персоналу органів та установ виконання кримінальних покарань.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Місце та роль органів та установ виконання покарань, у системі органів державної влади, які здійснюють боротьбу зі злочинністю.

2. Взаємодія між органами та установами виконання покарань та іншими правоохоронними органами.

3. Органи пробації: система та компетенція.

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України № 1129-IV від 11 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv#n193> (дата звернення: 26.04.2024).

2. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України № 2713-IV від 23 червня 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text> (дата звернення: 27.04.2024).

3. Про пробацію : Закон України № 160–VIII від 05 лютого 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 27.04.2024).

4. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України № 1403–VIII від 02 червня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text> (дата звернення: 27.04.2024).

5. Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції : постанова Кабінету Міністрів України № 343 від 18 травня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/343-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.04.2024).

6. Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції : постанова Кабінету Міністрів України № 348 від 18 травня 2016 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/348-2016-%D0%BF> (дата звернення: 28.04.2024).

7. Про затвердження Положення про Департамент з питань виконання кримінальних покарань : наказ Міністерства юстиції України № 3362/5 від 20 вересня 2023 р. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/02/27/20240227180849-58.pdf> (дата звернення: 28.04.2024).

8. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України № 1153-р від 16 грудня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.04.2024).

9. Автухов К. А. Особливості діяльності окремих підрозділів кримінально-виконавчої системи : навчальний посібник / за ред. А. Х. Степанюка. Х. : Право, 2012. 152 с.

10. Автухов К. А. Реінтеграційний напрям діяльності персоналу установ виконання покарань : науково-практичний посібник / за заг. ред. А. Х. Степанюка. Х. : Право, 2013. 148 с.

11. Богатирьов І. Г., Богатирьова О. І. Державна кримінально-виконавча служба України (Історія і сучасність). Дніпропетровськ : ПП «Ліра ЛТД», 2007. 352 с.

12. Богатирьов А. Інституційне реформування кримінально-виконавчої системи України та її трансформації в пенітенціарну систе-

му в умовах воєнного стану. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 3. С. 196-201.

13. Кримінально-виконавче право : підручник / за ред. А. Х. Степанюка. Х. : Право, 2015. 256 с.

14. Кримінально-виконавче право : підручник / за заг. ред. Б. М. Головікіна, А. Х. Степанюка. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право. 2019. 288 с.

15. Кримінально-виконавче право України : курс лекцій / В. Ф. Примаченко, В. Г. Хашев, В. В. Шаблистий, С. М. Школа, Л. Г. Якименко; за заг. ред. В. В. Шаблистого. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 236 с.

16. Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т.1. / Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 364 с.

17. Предместніков О. Завдання Міністерства юстиції України як основа його правового статусу та діяльності. *Національний юридичний журнал : теорія і практика*. 2016. № 15. С. 71-75.

18. Предместніков О. Сутність та специфіка повноважень територіальних органів Міністерства юстиції України. *Науковий вісник публічного і приватного права*. 2016. № 3. С. 169-173.

19. Сverdlin K. Поняття й ознаки кадрового забезпечення державної кримінально-виконавчої служби України та органів пробації. *Право і безпека – Law and Safety*. 2023. № 3 (90). С.126-134.

20. Яцишин М. Аналіз окремих аспектів пенітенціарних систем Англії, Уельсу та України : спільне та відмінне. *Історико-правовий часопис*. 2023. № 1(20). С. 31-39.

Тема 4. Покарання, не пов'язані з позбавленням волі: правові засади та особливості організації їх виконання. Міжнародно-правові стандарти поведіння із засудженими до альтернативних покарань

Методичні рекомендації

Передбачені статтею 51 Кримінального кодексу України види кримінальних покарань наука кримінального та кримінально-виконавчого права поділяє на ті, які пов'язані з позбавленням волі (пов'язані з ізоляцією від суспільства) та не пов'язані з позбавленням волі (не пов'язані з ізоляцією від суспільства).

В основу цієї систематизації покладену таку ознаку, як наявність або відсутність факту ізоляції засудженого від суспільства.

У найбільш загальному розумінні, ізоляція засуджених – це комплекс правообмежень, який передбачає лімітацію:

- свободи вибору місця проживання;
- свободи переміщення;
- свободи спілкування;
- свободи вибору характеру і роду заняття;
- права розпоряджатися власним часом.

Покарання, не пов'язані з позбавленням волі – соціально обумовлена сукупність передбачених законом взаємодіючих між собою взаємозамінних видів покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, побудована в порядку зростання обсягу кари в них.

Виходячи з цих критеріїв, до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, належать:

- штраф;
- позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;
- позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
- громадські роботи;
- виправні роботи;
- службові обмеження для військовослужбовців;
- конфіскація майна;

- пробаційний нагляд;
- обмеження волі.

В науці кримінального, кримінально-виконавчого права та міжнародно-правових документах покарання, не пов'язані з позбавленням волі, також позначають термінами «альтернативні покарання», «альтернативні міри», «альтернативні санкції».

Здобувачі повинні розуміти, що застосування покарання як найсуворішого прояву кримінальної репресії, особливо позбавлення волі, разом з позитивними моментами тягне ряд безумовних витрат. Будучи необхідною мірою підтримки законності і правопорядку, особливо в плані захисту від найбільш суспільно небезпечних посягань, позбавлення волі пов'язане з численними соціально-економічними, соціально-психологічними, демографічними і медичними витратами, які ставлять на порядок денний питання про скорочення об'ємів його застосування і пошуку шляхів розширення застосування альтернативних мір покарання.

Підвищення ефективності виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, є одним з концептуальних напрямків державної кримінально-виконавчої політики.

Широке використання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, обумовлюється низкою їх безперечних переваг. Ці покарання є більшою мірою адекватними багатьом категоріям кримінальних правопорушень (перш за все кримінальних проступків та нетяжких злочинів). Вони значною мірою позбавлені тих негативних наслідків для особи і суспільства в цілому, які властиві позбавленню волі; сприяють реабілітації злочинця, його інтеграції в суспільство і пристосуванню людей до правослухняної поведінки. Ці заходи є важливим засобом зменшення числа засуджених, що знаходяться в місцях позбавлення волі, та скорочення кількості проявів рецидиву. Альтернативні міри покарання є значно менш витратними в застосуванні, ніж позбавлення волі і дозволяють ширше привертати громадськість до процесу виправлення засуджених і контролю за їх поведінкою.

Питання щодо виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, регулюються насамперед розділом II Кримінально-виконавчого кодексу України, гл. XXVIII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства

юстиції України від 28.08.2018 року та Порядком здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 29.01.2019 року, а також Законом України «Про виконавче провадження».

Серед найважливіших міжнародно-правових стандартів у сфері застосування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, слід зазначити Мінімальні стандартні правила ООН у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила), прийняті 14.12.1990 Резолюцією 45/110 Генеральної Асамблеї ООН, а також Європейські правила щодо громадських санкцій та заходів, прийняті Рекомендацією № R (92) 16 Комітету Міністрів Ради Європи від 19.10.1992.

Здобувачам слід мати на увазі, що виконання покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт та виправних робіт здійснюють органи пробації.

Покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців виконується командуванням військової частини, в якій проходить службу засуджений.

Засуджені до обмеження волі відбувають покарання у кримінально-виконавчих установах відкритого типу – виправних центрах.

На державну виконавчу службу покладено виконання покарання у виді конфіскації майна.

Покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу виконується органом чи посадовою особою, які присвоїли це звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас.

Виконання покарання у виді штрафу покладено на самого засудженого. Контроль за виконанням цього покарання здійснюється органами пробації.

Питання практичного заняття:

1. Поняття та види кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Актуальні питання їх класифікації за основними критеріями.

2. Міжнародні стандарти виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

3. Організаційно-правові засади виконання покарання у виді штрафу.
4. Виконання покарання у виді конфіскації майна.
5. Порядок виконання покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.
6. Порядок виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
7. Порядок та умови виконання покарання у виді громадських робіт.
8. Порядок та умови виконання покарання у виді виправних робіт.
9. Пробаційний нагляд як вид кримінального покарання: порядок та умови виконання.

Питання для самостійної роботи:

1. Класифікація покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.
2. Правовий статус осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.
3. Відповідальність за ухилення від відбування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.
4. Проблемні аспекти діяльності органів пробації щодо виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Історичний розвиток системи виконання кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.
2. Проблеми застосування кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, на сучасному етапі.
3. Пробація: поняття та проблеми впровадження в Україні.
4. Досвід зарубіжних країн щодо виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України № 2341-III від 05 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.05.2024).
2. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України № 1129-IV від 11 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv#n193> (дата звернення: 26.04.2024).

3. Про пробацію : Закон України № 160–VIII від 05 лютого 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 27.04.2024).

4. Про виконавче провадження : Закон України № 1404–VIII від 02 червня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 28.04.2024).

5. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : наказ Міністерства юстиції України № 2823/5 від 28 серпня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

6. Про затвердження Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : наказ Міністерства юстиції України № 272/5 від 29 січня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0120-19#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

7. Мінімальні стандартні правила ООН у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) : Резолюція 45/110 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення: 29.04.2024).

8. Європейські правила щодо громадських санкцій та заходів : Рекомендація № R (92) 16, прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 19 жовтня 1992 р. *Європейські громадські санкції та заходи (матеріали семінарських слухань 11-12 квітня 2000 р.)*. К., 2000. С. 5-25.

9. Богатирьов І. Г. Теорія і практика виконання кримінально-виконавчою інспекцією покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : монографія. К. : Атіка, 2005. 312 с.

10. Богатирьов І. Г. Виправні роботи як вид покарань : кримінальні, кримінологічні та кримінально-виконавчі проблеми : монографія. К. : МП Леся, 2002. 139 с.

11. Богатирьов І. Г. Загальна характеристика кримінальних покарань, альтернативних позбавленню волі (теорія і практика їх запровадження). *Проблеми пенітенціарної теорії і практики : бюлетень Київського інституту внутрішніх справ*. 2004. № 9. С. 229-235.

12. Богатирьов І. Г. Методологія впровадження кримінальних покарань, альтернативних позбавленню волі. *Право України*. 2004. № 7. С. 21-26.

13. Богатирьов І. Г. Нові види покарань в Україні як альтернатива позбавленню волі (проблеми і перспективи). *Держава і право : збірник наукових праць з юридичних і політичних наук*. 2004. Вип. 23. С. 444-448.

14. Богатирьов І. Г. Соціальне призначення та виконання кримінальних покарань, альтернативних позбавлень волі. *Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ : збірник наукових праць*. 2004. № 1. С. 197-202.

15. Дік Вітфілд. Вступ до служби пробації : монографія. К. : Атіка, 2004. 236 с.

16. Дрьомін В. М. Альтернативні покарання в механізмі деінституціоналізації в'язниці та перспективи створення служби пробації в Україні. *Керівник, учений, педагог : збірник матеріалів, присвячених 60-річчю з дня народження Георгія Радова* / за заг. ред. В. П. Петкова. Кіровоград : Кіровоградський юридичний інститут ХНУВС, 2009. С. 155-186.

17. Дрьомін В. М. Еволюція покарань в контексті превентивних можливостей: від позбавлення волі до пробації. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. № 32. С. 265-271.

18. Дрьомін В. М. Зменшення тюремного населення : пошук нових шляхів. *Актуальні проблеми політики : збірник наукових праць*. 2001. Вип. 10-11. С. 238-244.

19. Дрьомін В. М. Інститут пробації в зарубіжному законодавстві. *Вісник прокуратури України*. 2001. № 3. С. 97-101.

20. Мергель М. Р. Критерії класифікації покарань. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2022. № 59. С. 145-153.

21. Павленко В. Г. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика громадських робіт як виду покарання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2007. 20 с.

22. Ткачова О. В. Виконання покарань у виді виправних і громадських робіт : монографія. Х. : Право, 2010. 192 с.

23. Черкасов С. В. Розвиток системи покарань, альтернативних позбавленню волі (історичний нарис). *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2004. № 3 (Ч. II). С. 141-145.

24. Черкасов С. В. Кримінологічна концепція альтернативних мір покарання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2005. 19 с.

25. Черкасов С. В. Альтернативні покарання : поняття, система, класифікація. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 2. С. 59-62.

26. Черкасов С. В. Альтернативні покарання : сучасний стан впровадження та проблеми ефективності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 3. С. 212-214.

Тема 5. Правове регулювання пробації в Україні. Історія створення та зарубіжний досвід служби пробації

Методичні рекомендації

Пробація є невід'ємним елементом пенітенціарної системи розвинутих європейських країн, а також країн, що стали на шлях демократичних перетворень.

Упродовж останніх десятиліть в рамках ООН та Ради Європи ухвалено низку документів, спрямованих на розширення застосування заходів, альтернативних позбавленню волі, головними серед яких є Мінімальні стандартні правила ООН відносно мір, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила), прийняті Резолюцією Генеральної асамблеї ООН від 14.12.1990 № 45/110, та Європейські правила щодо громадських санкцій та заходів, затверджені Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи від 19.10.1992 № R (92) 16. З 2010 р. в рамках Ради Європи діє новий стандарт організації національних пробаційних служб – Правила Ради Європи про пробацію, прийняті Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи від 20.01.2010 № CM/Rec (2010)1. Правила визначають сферу застосування, основні принципи, організацію та види пробації, правовий статус персоналу служби пробації, його функції. Правила Ради Європи про пробацію стали основою для створення національної системи пробації в Україні.

В Україні пробація є відносно новим інститутом, запровадженим відповідно до Закону України «Про пробацію» від 05.02.2015. Її прототипом можна вважати звільнення від відбування покарання з випробуванням – кримінально-правовий захід, введений Кримі-

нальним кодексом України 2001 р. шляхом трансформації умовного засудження і відстрочки виконання вироку, які існували за Кримінальним кодексом УРСР 1960 року.

Впровадження в Україні інституту пробації зумовлено необхідністю як підвищення ефективності виправлення і ресоціалізації засуджених, так і виконання міжнародних зобов'язань щодо ширшого запровадження видів покарань, альтернативних позбавленню волі. Її сутність полягає у випробуванні певних категорій злочинців спеціальними юридичними обов'язками, поєднаними з наданням їм різної допомоги реабілітаційного характеру. Основною метою пробації є ефективне виправлення засуджених та зведення до мінімуму кримінального рецидиву.

Згідно підпункту 6 п. 1 Закону України «Про пробацію» 2015 року пробація – система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого.

Ключовою відмінністю служби пробації від існуючої нині системи виконання альтернативних покарань є її соціальна складова, яка включає заходи соціальної реабілітації засуджених, допомоги та підтримки, що мають вирішити завдання виправлення засуджених та попередження повторного вчинення ними злочинів.

До основних проблем та труднощів, що ускладнюють успішну реалізацію концепції пробації в Україні, належать:

- недосконалість правового регулювання, наявність застарілої нормативної бази;
- складність забезпечення достатнього і стабільного фінансування пробаційної діяльності;
- відсутність практичного досвіду щодо підготовки та реалізації різнопланових пробаційних програм;
- необхідність перепідготовки персоналу органів пробації, їх додаткового навчання та стажування;
- некомплект штатного персоналу та велика плінність кадрів органів пробації, пов'язані з низькою заробітною платою та невеликою престижністю професії;
- відсутність в структурі державної кримінально-виконавчої служби необхідного числа спеціально підготовлених соціаль-

них працівників, здатних реалізовувати реабілітаційні та корекційні програми (психологи, педагоги та ін.).

Питання практичного заняття:

1. Сутність, мета та зміст пробації. Світовий досвід запровадження концепції пробації.
2. Передумови та особливості становлення і розвитку пробації в Україні.
3. Закон України «Про пробацію»: загальна характеристика.
4. Види пробації. Досудова, наглядова та пенітенціарна пробація.
5. Організація пробаційної діяльності. Органи пробації. Правовий статус персоналу органу пробації.
6. Проблеми здійснення пробаційної діяльності в Україні на сучасному етапі.

Питання для самостійної роботи:

1. Міжнародно-правові стандарти пробаційної діяльності.
2. Проблеми запровадження ювенальної пробації.
3. Особливості реалізації пробаційних програм в Україні.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Застосування пробації в Україні як альтернативи тюремному ув'язненню.
2. Зарубіжні моделі пробації.
3. Історія розвитку та правова природа інституту пробації.
4. Проблеми та перспективи розвитку системи пробації в Україні.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України № 2341-III від 05 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.05.2024).
2. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України № 1129-IV від 11 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv#n193> (дата звернення: 26.04.2024).
3. Про пробацію : Закон України № 160–VIII від 05 лютого 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 27.04.2024).

4. Про затвердження Положення про Державну установу «Центр пробації» : наказ Міністерства юстиції України № 896/5 від 29 березня 2024 р. URL: <https://drive.google.com/file/d/13NK8RzVNL5bNgr4d551jrjIWx-wVDWDQ/view> (дата звернення: 30.04.2024).

5. Про затвердження Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : наказ Міністерства юстиції України № 272/5 від 29 січня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0120-19#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

6. Мінімальні стандартні правила ООН у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) : Резолюція 45/110 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення: 29.04.2024).

7. Європейські правила щодо громадських санкцій та заходів : Рекомендація № R (92) 16, прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 19 жовтня 1992 р. *Європейські громадські санкції та заходи (матеріали семінарських слухань 11-12 квітня 2000 р.)*. К., 2000. С. 5-25.

8. Рекомендація CM/Res (2010)1 Комітету Міністрів держав-членам про Правила Ради Європи про пробацію : прийнята Комітетом Міністрів 20 січня 2010 р. на 105-му засіданні заступників Міністрів. URL: <https://rm.coe.int/16806f4097> (дата звернення: 30.04.2024).

9. Богатирьов І. Г. Теорія і практика виконання кримінально-виконавчою інспекцією покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : монографія. К. : Атіка, 2005. 312 с.

10. Богатирьов І. Г. Пробація як альтернатива позбавленню волі в Україні : наукове видання. Хмельницький : ХМЦНТЕІ, 2010. 76 с.

11. Богатирьова О. В., Журова І. І., Лісіцков О. В. Інститут звільнення від відбування покарання у законодавстві України. К., 2014. 214 с.

12. Дік Вітфілд. Вступ до служби пробації : монографія. К. : Атіка, 2004. 236 с.

13. Дрьомін В. М. Інститут пробації в зарубіжному законодавстві. *Вісник прокуратури України*. 2001. № 3. С. 97-101.

14. Ільїна О. Пробація як інструмент альтернативного покарання в Україні: особливості та можливості впровадження. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 4(51). С.103-108.

15. Черкасов С. В. Проблеми застосування в Україні покарань, альтернативних позбавленню волі. *Актуальні проблеми держави і права*. 2002. Вип. 16. С. 699-702.

16. Черкасов С. В. Кримінологічна концепція альтернативних мір покарання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2005. 19 с.

17. Черкасов С. В. Альтернативні покарання : сучасний стан впровадження та проблеми ефективності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 3. С. 212-214.

18. Ющик О. Правові аспекти наглядової пробації. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2024. Випуск 81: частина 2. С.378-383.

Тема 6. Правові засади і порядок виконання покарань у виді обмеження волі, арешту, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців

Методичні рекомендації

Відповідно до ст. 61 КК України покарання у виді обмеження волі полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці.

Цей вид покарання введено у 2001 році з прийняттям нового Кримінального кодексу України. Попередниками покарання у виді обмеження волі у вітчизняному кримінальному законодавстві вважаються умовне засудження до позбавлення волі з обов'язковим залученням до праці, яке відбувалось у спецкомендатурах (1970-1992 рр.) та відбуття покарання у вигляді позбавлення волі у колоніях-поселеннях для осіб, що стали на шлях виправлення (1963-2001 рр.).

Обмеження волі віднесено до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, насамперед у зв'язку з тим, що позбавлення волі передбачає значно більші правообмеження для засудженого – перш за все його ізоляцію від суспільства, а також вагомі обмеження трудових,

майнових та особистих прав. При обмеженні волі засуджений не ізолюється від суспільства, а лише обмежується у свободі переміщення і виборі місця проживання. Також певною мірою звужуються трудові права засуджених.

Позитивними властивостями цього покарання є:

- достатній строк впливу на засудженого (від 1 до 5 років);
- постійний нагляд;
- обов'язкова праця;
- позбавлення засуджених фізичної можливості вчинення ряду злочинів;
- специфічний режим відбування.

Обмеження волі здатне вирішувати завдання соціально-психологічної адаптації засуджених до життя у суспільстві, не відриваючи їх повністю від умов життя на волі.

Порядок та умови виконання і відбування покарання у виді обмеження волі передбачено гл. 13 Кримінально-виконавчого кодексу України та гл. XXVIII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України № 2823/5 від 28.08.2018 року.

Цей вид покарання відбувається у кримінально-виконавчих установах відкритого типу – виправних центрах.

Направлення засуджених, які під час винесення вироку суду не перебували під вартою, до виправних центрів здійснюється органами пробації в порядку, передбаченому ст. 57 Кримінально-виконавчого кодексу України та розділом XII Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України № 272/5 від 29.01.2019 року.

Згідно змін до ст. 60 Кримінального кодексу України (від 23.08.2023 року) було звужено сферу застосування покарання у виді арешту за рахунок його застосування виключно до військовослужбовців. Так, покарання у виді арешту полягає в триманні засудженого військовослужбовця в умовах ізоляції на гауптвахті і встановлюється на строк від одного до шести місяців.

За своєю сутністю арешт є ні чим іншим, як короткостроковим позбавленням волі в умовах суворої ізоляції. У такому вигляді арешт вперше введено у 2001 році з прийняттям нового Кримінального ко-

дексу України. Проте, ідея введення цього виду покарання в теорії кримінального права обговорювалася досить давно. Це покарання замислювалося як «шокове», як засіб морального струсу правопорушника, особливо якщо він потрапив на лаву підсудних уперше. Тому умови відбування даного покарання передбачаються винятково суворими, навіть більш суворими, ніж при відбуванні позбавлення волі на певний строк.

Відповідно до гл. 12 Кримінально-виконавчого кодексу України військовослужбовці, засуджені до арешту, відбувають покарання на гауптвахті. Передбачається роздільне тримання засуджених військовослужбовців з числа офіцерського складу окремо від інших категорій військовослужбовців; засуджених військовослужбовців, які мають звання прапорщиків, мічманів, сержантів і старшин, окремо від військовослужбовців рядового складу; засуджених військовослужбовців, які проходять службу за призовом, окремо від засуджених військовослужбовців, які проходять службу за контрактом.

У зв'язку із зрушенням сфери застосування арешту (наразі він застосовується виключно до військовослужбовців) Наказом Міністерства юстиції України № 717/5 від 18.03.2024 року виключено положення щодо правового регулювання порядку виконання та відбування покарання арешту, що міг застосовуватися до широкого кола громадян, а не лише військовослужбовців.

Порядок відбування покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців визначається главою 14 Кримінально-виконавчого кодексу України, Порядком відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні, затвердженим наказом Міністерства оборони України № 155 від 04.06.2021 року.

Дисциплінарний батальйон – військова частина, яка утримується на окремому штаті та призначена для забезпечення виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, яких вироком суду, що набрав законної сили, засуджено до тримання в дисциплінарному батальйоні.

Характерною особливістю правового статусу засуджених є те, що вони під час відбування покарання виконують обов'язки та користуються правами, встановленими законодавством для військо-

вослужбовців Збройних Сил України, з обмеженнями, передбаченими Кримінально-виконавчим кодексом України.

Питання практичного заняття:

1. Сутність та соціальне обґрунтування покарання у виді обмеження волі.
2. Порядок виконання покарання у виді обмеження волі.
3. Правовий статус засуджених до покарання у виді обмеження волі.
4. Сутність та соціальне обґрунтування покарання у виді арешту.
5. Порядок виконання покарання у виді арешту. Правовий статус засуджених до покарання у виді арешту.
6. Порядок виконання покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.

Питання для самостійної роботи:

1. Зарубіжний досвід застосування та виконання покарань у виді арешту та обмеження волі.
2. Порядок направлення до виправних центрів засуджених до обмеження волі.
3. Правове регулювання та організація праці засуджених до обмеження волі.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Сучасні проблеми виконання покарання у виді арешту в Україні.
2. Соціальна зумовленість застосування покарання у виді арешту.
3. Особливості виконання та відбування покарання у виправних центрах України.
4. Проблеми організаційно-правового забезпечення діяльності виправних центрів та шляхи їх удосконалення.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України № 2341-III від 05 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.05.2024).

2. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України № 1129-IV від 11 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv#n193> (дата звернення: 26.04.2024).

3. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : наказ Міністерства юстиції України № 2823/5 від 28 серпня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

4. Про затвердження Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : наказ Міністерства юстиції України № 272/5 від 29 січня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0120-19#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

5. Про затвердження Порядку відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні : наказ Міністерства оборони України № 155 від 04 червня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1124-21#Text> (дата звернення: 30.04.2024).

6. Про практику призначення військовослужбовцям покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні : постанова Пленуму Верховного Суду України № 15 від 28 грудня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-96#Text> (дата звернення: 30.04.2024).

7. Авраменко А. М. Кримінально-виконавча характеристика покарання у виді арешту : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Дніпропетровськ, 2011. 20 с.

8. Авраменко А. М. Порівняльний аналіз арешту і короткострокового позбавлення волі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ* : Збірник наукових праць. 2008. № 3 (39). С. 150-157.

9. Авраменко А. М. Моніторинг засуджених, які відбувають покарання у виді арешту. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 163-169.

10. Автухов К. А. Виконання покарання у виді арешту : сучасні проблеми організації та правового регулювання. Харків : Право, 2013. 195 с.

11. Богатирьов І., Сокоринський Ю. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців (проблеми і пропозиції). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2011. Вип. 52. С. 262-266.

12. Бодюл Є. М. Особливості та деякі проблеми виконання покарання у виді обмеження волі за новим Кримінально- виконавчим кодексом України. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики*. 2004. № 9. С. 185-192.

13. Бодюл Є. М. Правові та організаційні засади виконання покарань в кримінально-виконавчих установах відкритого типу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2005. 17 с.

14. Піскун І., Зубчук В. Напрямки вдосконалення правового регулювання порядку відбування покарань засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні. *Академічні візії*. 2023. № 19. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/364/318> (дата звернення: 29.04.2024).

15. Камянець Т. В. Теоретичні та прикладні проблеми виконання покарання у виді обмеження волі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2013. 20 с.

16. Коваленко В. Особливості виконання військовослужбовцями покарання у виді арешту. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 5. С. 476-479.

17. Кулинич С., Скорбач О. Обмеження волі як покарання, пов'язане з обмеженням особистої свободи без ізоляції від суспільства. *Вісник прокуратури*. 2007. № 6. С. 67-70.

18. Марчук А. І. Щодо необхідності законодавчого регулювання та критеріїв класифікації засуджених в кримінально-виконавчих установах відкритого типу. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького складу (Одеса, 20-21 квітня 2012 р.). Т.2 / відп. за випуск. д.ю.н., проф.. В. М. Дрьомін. Одеса : Фенікс, 2012. С. 328-330.

19. Самороков В. Кримінально-правові аспекти інститутів обмеження волі та пробації: відповідність провідним європейським правозастосовним стандартам. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 3. С. 342-346.

20. Трубников В. М., Шинкарьов Ю. В. Арешт як вид кримінального покарання та особливості його застосування : монографія. Х. : Харків юридичний, 2007. 288 с.

21. Шинкарьов Ю. В. Арешт як вид кримінального покарання та особливості правового регулювання його виконання та відбування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2007. 16 с.

Тема 7. Соціально-правові проблеми виконання покарання у виді позбавлення волі. Міжнародно-правові стандарти поводження із засудженими до позбавлення волі. Правове регулювання відбування покарання у виді позбавлення волі неповнолітніми

Методичні рекомендації

Позбавлення волі на певний строк – один із найсуворіших видів покарань, що полягає в примусовій ізоляції засуджених у спеціальних кримінально-виконавчих установах закритого типу (*колоніях*) і поєднаний з суттєвим обмеженням прав засуджених.

Для вивчення цієї теми здобувачу необхідно звернути увагу на те, що покарання у виді позбавлення волі пов'язане з негативним впливом не тільки на особистість засуджених, але і на навколишнє мікросоціальне середовище і суспільство в цілому. Однак, існує низка причин використання цього покарання, воно зберігається як засіб соціального контролю за певними категоріями злочинців. Потрібно проаналізувати головні проблеми пенітенціарної системи, пов'язані з виконання покарання у виді позбавлення волі:

- Індустріалізація
- Переповнення в'язниць
- Мілітаризація
- Колективізм
- Тортури і смертність
- Поширення інфекційних захворювань
- Насильство та масові заворушення у в'язницях
- Фінансування

Звертає на себе увагу проблема переповнення кримінально-виконавчих установ закритого типу, що в свою чергу є головною передумовою збільшення насильства в УВП, збільшення випадків суїциду, порушення дисципліни, формування тюремної субкультури тощо. Судова практика останніх років показує, що найбільш часто позбавлення волі застосовується в м. Києві, східному і південному регіонах України. До прикладу, показники в Одеській області складають близько 40,1%. Таким чином, незважаючи на те, що превентивний ефект суворіших санкцій є обмеженим, суддівська практика в Україні призводить до переповнення пенітенціарних установ.

Для того, щоб краще засвоїти правові засади виконання покарання у виді позбавлення волі здобувачу вищої освіти необхідно звернутися увагу не тільки на загальні положення вітчизняного законодавства, які закріплені у главі 15 Кримінально-виконавчого кодексу (ст.ст. 86-100 КВК), Правилах внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, а також слід проаналізувати міжнародне законодавство: Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (Правила Нельсона Манделі), Європейські пенітенціарні правила, Мінімальні стандартні правила ООН стосовно здійснення правосуддя відносно неповнолітніх (Пекінські правила) тощо.

Вивчаючи питання, поняття класифікації засуджених, її види та цілі здобувачу потрібно познайомитись з терміном «Класифікація засуджених», а також відповісти на питання, з якою метою класифікують засуджених до позбавлення волі. Під класифікацією засуджених до позбавлення волі розуміється розділення їх на відносно однорідні категорії, групи за найбільш суттєвими ознаками спільності з метою диференціації та індивідуалізації виконання покарання.

Засуджених до позбавлення волі класифікують із метою:

- ізоляції різних категорій засуджених, що зменшує шкідливий взаємовплив;
- індивідуалізації виконання призначеного покарання з урахуванням при цьому особистих відмінностей різних категорій засуджених, тобто забезпечення карально-виховного впливу, необхідного з точки зору його характеру і ступеня інтенсивності безпосередньо для відповідної категорії засуджених (класифікаційної групи);
- створення умов для належного виконання покарання під час його відбування засудженими;
- створення раціональної системи установ виконання покарання.

Класифікація засуджених можлива за різними ознаками: статті, віку, характеру вчиненого кримінального правопорушення, строку призначеного покарання тощо. Однак здобувачі повинні знати, що існує потреба чіткого закріплення в кримінально-виконавчому законодавстві критеріїв, на основі яких потрібно здійснювати класифікацію засуджених.

При вивченні цієї теми необхідно встановити, які існують види класифікації засуджених до позбавлення волі. При цьому треба мати

на увазі, кожен вид класифікації має свої критерії, сутність, мету, характеристику. В теорії пенітенціарного права розрізняють різні види класифікації засуджених до позбавлення волі: родова, видова, групова (*О. В. Бриліантов*), горизонтальна та вертикальна (*Д. Є. Тихомиров*), внутрішня та зовнішня, первинна та вторинна тощо. Тобто на стадії виконання покарання класифікація засуджених відбувається у 2 етапи, поняття яких у науці пенітенціарного права ще не сформульовано.

Однак більшість вчених та практиків виділяють два види класифікації – первинна (проводиться міжрегіональними комісіями з метою диференціації карального впливу та впливає на систему УВП) та вторинна (проводиться адміністрацією установ виконання покарань під час перебування засуджених у відділенні карантину, діагности і розподілу за наслідками їх вивчення перед розподілом у відділення соціально-психологічної служби).

Вивчаючи організаційні основи виконання покарань, здобувачу потрібно усвідомити: порядок та умови призначення засудженому виду виправної установи для відбування покарання у виді позбавлення волі, та які суб'єкти наділені таким правом.

Розподіл, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі, здійснюється центральною та міжрегіональною комісією з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк відповідної колонії.

Щоб досконало розібратися у цьому питанні, здобувачу потрібно звернутися до Порядку визначення засудженим виду установи виконання покарань, направлення для відбування покарання засуджених до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, обмеження волі та їх переведення, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України № 680/5 від 27.02.2017 року.

Раніше – з 1960 року і до ухвалення в 2001 році Кримінального кодексу України – вид установи виконання покарань визначав виключно суд.

Міжрегіональні комісії вивчають за вироком суду склад учиненого кримінального правопорушення, встановлюють наявність у засудженої особи попередніх судимостей, провадять співбесіди з нею,

ураховують висновки працівників соціально-психологічної служби й лікаря та інші обставини справи, після чого їх класифікують і визначають вид установи виконання покарань.

Вивчаючи питання розподілу засуджених в межах однієї установи, здобувачам слід акцентувати увагу на принципі роздільного утримання засуджених до позбавлення волі (ст. 92 КВК), основна мета якого полягає в тому, щоб не допустити негативного впливу одних категорій засуджених на інших.

Порядок прийняття засуджених до виправних і виховних установ регламентується ст. 91 КВК та Правилами внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, за якими приймання засуджених, що прибули групою, проводиться комісією установи виконання покарань. Діяльність адміністрації по прийому та розміщенню засуджених має важливе значення для успішної організації виконання покарання у виді позбавлення волі та адаптації засуджених до умов відбування покарань. Вона складається з декількох етапів, які суттєво відрізняються один від одного за змістом, колом співробітників УВП, задіяних на кожному з них.

Особливу увагу слід приділити тому, що всі новоприбулі засуджені УВП поміщаються в дільницю карантину, діагностики і розподілу, де протягом 14 діб піддаються повному медичному, психолого-педагогічному та іншому виду обстеження, за результатами якого на кожного засудженого складається індивідуальна програма соціально-виховної роботи (ст.95 КВК). В подальшому засуджені розподіляються в дільниці: ресоціалізації, посиленого контролю, соціальної реабілітації та соціальної адаптації, згідно їх поведінки у дільниці карантину, діагностики і розподілу, кримінально-правової характеристики, форми вини, тяжкості злочину тощо. Вказані дільниці ізолюються одна від одної та мають різний рівень правообмежень щодо засуджених (див. таблицю № 1).

Опрацьовуючи питання зміни умов засуджених до позбавлення волі здобувачі повинні знати, що засуджений до позбавлення волі відбуває весь строк покарання в одній виправній чи виховній установі, як правило в межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до його місця проживання до засудження. Це створює можливість для послідовного, всебічного і повного вивчення його особистості, дозволяє визначити програму його виправлення, дозволяє не зруйнувати

позитивні соціальні зв'язки засуджених з сім'єю, родиною, друзями. Переведення засудженого для подальшого відбування покарання з однієї виправної чи виховної колонії до іншої допускається за виняткових обставин, які містяться в ст. ст. 100-101 КВК України.

Таблиця № 1

Питання практичного заняття:

1. Загальні засади призначення і виконання покарання у виді позбавлення волі.
2. Соціальні та психологічні проблеми покарання у вигляді позбавлення волі.
3. Основи правового статусу осіб, засуджених до позбавлення волі.
4. Поняття, класифікація та загальна характеристика міжнародно-правових стандартів поведінки із засудженими до позбавлення волі.
5. Класифікація засуджених до позбавлення волі: поняття, цілі, види та критерії. Діяльність центральної та міжрегіональних комісій щодо визначення засудженому виду установи за рівнем безпеки.

6. Тримання засуджених у структурних дільницях виховних і виправних колоній (карантину, діагностики і розподілу, ресоціалізації, соціальної адаптації, соціальної реабілітації, посиленого контролю).

7. Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі неповнолітніми.

Питання для самостійного вивчення:

1. Сучасний стан впровадження міжнародних стандартів у вітчизняну практику виконання покарання у вигляді позбавлення волі.

2. Порівняльна характеристика структурних дільниць виправних колоній

3. Соціально-правове значення класифікації засуджених до позбавлення волі.

4. Проблемні аспекти діяльності міжрегіональних комісій з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі.

5. Міжнародний досвід класифікації засуджених до позбавлення волі.

6. Переосмислення ролі персоналу установ виконання покарань в механізмі управління пенітенціарними системами та класифікації засуджених.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Зарубіжний досвід застосування засудженим короткочасних виїздів (тюремних відпусток) за межі колонії.

2. Зарубіжний досвід приватизації тюрем.

Література:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 30.04.2024).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 30.04.2024).

3. Мінімальні стандартні правила ООН щодо поводження з в'язнями (Правила Нельсона Мандели) від 17 грудня 2015 р. URL: <https://www.>

unodc.org/res/justice-and-prison-reform/cpej-prison-reform_html/UKR_final_Nelson_Mandela_Rules-E-book.pdf (дата звернення: 30.04.2024).

4. Мінімальні стандартні правила ООН стосовно здійснення правосуддя відносно неповнолітніх (Пекінські правила) від 29 листопада 1985 р. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/beijingrules.pdf> (дата звернення: 30.04.2024).

5. Європейські пенітенціарні правила від 12 лютого 1987 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032 (дата звернення: 29.04.2024).

6. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : наказ Міністерства юстиції України № 2823/5 від 28 серпня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

7. Про затвердження Порядку визначення засудженим виду установи виконання покарань, направлення для відбування покарання засуджених до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, обмеження волі та їх переведення, Положення про центральну та міжрегіональну комісії з питань визначення засудженим до позбавлення волі виду установи виконання покарань, місця відбування покарання особам, засудженим до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, обмеження волі, їх направлення і переведення для відбування покарання : наказ Міністерства юстиції України № 680/5 від 27 лютого 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0265-17#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

8. Безпалюк О., Гель А. Зміна умов тримання засуджених до позбавлення волі. *Вісник прокуратури*. 2006. № 12. С. 56-65.

9. Бочелюк В. Й. Особливості психічних станів осіб, позбавлених волі. *Право та регіони : науково-виробничий журнал. Серія : Право*. 2009. № 2. С. 31-38.

10. Бурда С., Приймак І. виконання та відбування покарань у вигляді позбавлення волі неповнолітніми: кримінально-правові та кримінально-виконавчі аспекти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 36-41.

11. Виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні: навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василик, О. Г. Колб; Ю. О. Левченко; за загальною редакцією д.ю.н., професора О. М. Джужі. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. 146 с.

12. Дрёмин В. Н. Лишение свободы: пенитенциарные и криминологические проблемы. *Юридический вестник*. 1999. № 1. С. 35-37.

13. Дрьомін В. М. Мінімальні стандартні правила поведінки з в'язнями. *Оцінка, шляхи подальшого реформування в'язничної системи України*. К., 1999. С. 161-186.

14. Дрьомін В. М. Каральна політика держави та проблеми деінституціалізації тюремного середовища. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса : Юридична література, 2009. С. 131-136.

15. Кубрак Р., Сегеда В. Кримінологічна типологія злочинців в установах виконання покарань. *Law. State. Technology*. 2023. Вип. 4. С.69-74.

16. Марчук А. І. Характеристика неформальної стратифікації засуджених до позбавлення волі як специфічного субкультурного процесу. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. № 20. С. 76-82.

17. Марчук А. І. Концепція «ресоціалізація персоналу» кримінально-виконавчої системи України. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5. 2015. С. 53-61.

18. Марчук А. І. Проблемні аспекти діяльності регіональних комісій з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 2. С. 160-163.

Тема 8. Режим у колоніях, його функції, основні вимоги та засоби забезпечення. Умови відбування покарання в колоніях. Права і обов'язки засуджених до позбавлення волі

Методичні рекомендації

Здобувачі повинні знати, що режим у колоніях не тільки організаційно забезпечує виконання покарання у вигляді позбавлення волі, але й виступає одним із засобів виправлення і ресоціалізації засуджених.

Сучасне трактування поняття режиму пов'язане із аналізом дуальної природи «відбування-виконання» покарання. Режим покарання (в даному випадку – позбавлення волі) – це встановлена

кримінально-виконавчим законодавством сукупність правил поведінки засуджених (режим відбування покарання) і заходів, що здійснюються органами й установами виконання покарань, спрямованих на досягнення цілей покарання (режим виконання покарання) (А. Х. Степанюк).

Керуючись ст. 102 Кримінально-виконавчого кодексу України, здобувач повинен вміти аналізувати зміст основних елементів режиму у колоніях: ізоляція засуджених; постійний нагляд за ними; виконання покладених на них обов'язків; реалізація їхніх прав і законних інтересів; безпека засуджених і персоналу; роздільне тримання різних категорій засуджених; різні умови тримання засуджених залежно від виду колонії; зміну умов тримання засуджених.

Загальне цільове спрямування режиму у виправних закладах – виправлення та ресоціалізація – уособлюється його функціональним призначенням. До основних функцій режиму необхідно віднести каральну, регулятивну, виправну, профілактичну.

Здобувачі повинні проаналізувати режим *особливих умов у колоніях*, який передбачає введення додаткових режимних заходів. Цей режим починає діяти коли настають наступні ситуації:

- стихійне лихо, епідемія, аварія, важливі для життєзабезпечення систем
- масові заворушення
- прояви групової непокори засуджених
- реальна загроза збройного нападу на колонію
- у зв'язку з введенням надзвичайного чи воєнного стану в районі розташування колонії.

Запорукою виконання вимог режиму має стати відповідне ставлення до нього персоналу кримінально-виконавчих установ, оскільки окремі норми прямо регламентують їх обов'язки і права в сфері режиму. Персонал несе відповідальність за стан законності і правопорядку в цих установах.

Режим у кримінально-виконавчих установах забезпечується шляхом охорони засуджених за допомогою здійснення за ними нагляду, застосування до них заходів заохочення і стягнення, а у виняткових випадках – заходів безпеки. У Кримінально-виконавчому кодексі України чітко і повно викладено заходи забезпечення режиму в кримінально-виконавчих установах.

Здобувачі повинні знати, що засуджені до позбавлення волі можуть відбувати покарання у колоніях різних видів, перебувати протягом строку відбuvання покарання у дільницях різних видів та приміщеннях різних типів, їм можуть бути змінені умови тримання в залежності від їх поведінки у бік як послаблення, так і посилення правообмежень, а також до засуджених до позбавлення волі можуть застосовуватись певні заходи заохочення і стягнення, які хоч і тимчасово, але змінюють обсяг заборон і дозволів. Отже, не дивлячись на те, що законом встановлені загальні вимоги і правила режиму, обсяг правообмежень, що застосовуються до засуджених до позбавлення волі, буде різним в залежності від тяжкості злочину, особистості засудженого та може змінюватися в залежності від його поведінки в період відбuvання покарання

Частиною 2 ст. 102 Кримінально-виконавчого кодексу України визначено, що «режим має зводити до мінімуму різницю між умовами життя в колонії і на свободі, що повинно сприяти підвищенню відповідальності засуджених за свою поведінку й усвідомленню людської гідності». Це положення цілком відповідає рекомендаціям, які містяться у Мінімальних стандартних правилах поводження із засудженими та Європейських тюремних правилах, відповідно до яких прийнятий в установі режим повинен прагнути зводити до мінімуму різницю між життям у в'язниці й життям на волі.

Питання практичного заняття:

1. Поняття режиму у колоніях і засоби його забезпечення.
2. Особливості режиму у колоніях різних типів.
3. Система нагляду та охорони як засіб забезпечення режиму.
4. Оперативно-розшукова діяльність як засіб забезпечення режиму.
5. Режим особливих умов у колоніях.
6. Підстави та порядок застосування фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї до засуджених до позбавлення волі.
7. Основні права, обов'язки та обмеження засуджених до позбавлення волі.

Питання для самостійної роботи:

1. Заходи заохочення: види, підстави і порядок їх застосування до засуджених

2. Заходи стягнення: види, підстави і порядок їх застосування до засуджених
3. Система нагляду та охорони як засіб забезпечення режиму.
4. Повноваження адміністрації щодо припинення протиправних дій та злочинів у місцях позбавлення волі.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Правова сутність залучення засуджених до праці: право чи обов'язок?
2. Праця як один з основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених.
3. Порядок залучення засуджених до позбавлення волі жінок, неповнолітніх та осіб, засуджених до довічного позбавлення волі до суспільно корисної праці.
4. Основні форми та методи соціально-виховної роботи із засудженими.
5. Правове регулювання та організація загальноосвітнього і професійного навчання засуджених до позбавлення волі.
6. Злісний порушник установленого порядку відбування покарання.

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України № 1129-IV від 11 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv#n193> (дата звернення: 26.04.2024).
2. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : наказ Міністерства юстиції України № 2823/5 від 28 серпня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text> (дата звернення: 29.04.2024).
3. Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо забезпечення безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах : наказ Міністерства юстиції України № 1408/5 від 25 квітня 2017 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0550-17> (дата звернення: 28.04.2024).
4. Про затвердження Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет : наказ Міністерства юстиції України № 3233/5 від 19 жовтня 2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1280-17> (дата звернення: 28.04.2024).

5. Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими : наказ Міністерства юстиції України № 2300/5 від 04 листопада 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1863-13#Text> (дата звернення: 28.04.2024).

6. Велько Н. В. Режим виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі (історія та сьогодення). *Держава і право : юридичні і політичні науки*. 2007. Вип. 38 . С. 587-592.

7. Дзюба А. Використання вимог режиму в місцях позбавлення волі та працевлаштування засуджених. *Вісник прокуратури*. 2012. № 5. С. 68-74.

8. Козлов П. П. Режим виконання кримінальних покарань : монографія. К. : КНТ, 2008. 272 с.

9. Колб О. Г. Організація індивідуального запобігання злочинам у кримінально-виконавчій установі : монографія. Луцьк : Вежа, 2007. 513 с.

10. Марисюк К. Б. Питання режиму особливих умов в установах виконання покарань (зарубіжний досвід). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5778/vnulpurn201685078.pdf> (дата звернення: 28.04.2024).

11. Телефанко Б. Режим у кримінально-виконавчих установах і пенітенціарний рецидив. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 1/1. С. 117-122.

12. Степанюк А. Режим – це не «порядок виконання і відбування покарання», а програма соціальної допомоги при поводженні з ув'язненими. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 2(12). С.110-125.

13. Система виконання покарань в Україні : проблеми та перспективи гуманізації : навчально-методичний посібник / за заг. ред. М. І. Мельник ; Громадська організація «Відділення Українського фонду сприяння пенітенціарним реформам в м.Києві», Міжнародний фонд «Відродження». К. : ПП «Арарат-Центр», 2018. 140 с.

**Тема 9. Праця, освіта та соціально-виховна робота
у місцях позбавлення волі як ресоціалізаційні інструменти.
Заходи заохочення і стягнення, що застосовуються до осіб,
позбавлених волі**

Методичні рекомендації

Здобувачі повинні знати, що необхідною умовою ресоціалізації є виправлення засудженого, тобто «процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки» (ч. 1 ст. 6 КВК).

Проблема ресоціалізації засуджених осіб не є новою для науки кримінально-виконавчого права, однак до 2004 року офіційного тлумачення цього поняття не було. З прийняттям та набуттям чинності Кримінально-виконавчого кодексу України ситуація змінилась: у ч.2 ст. 6 КВК наводиться нормативне визначення терміну «ресоціалізація», під яким розуміється «свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві».

Ресоціалізація – це досить складний процес, що охоплює різні сторони оновлення соціальних зв'язків як під час відбування покарання, так і після цього. Саме тому у пенітенціарній педагогіці ресоціалізацію поділяють на пенітенціарну та постпенітенціарну. Пенітенціарна ресоціалізація являє собою вироблення у засудженого законослухняної поведінки в установі виконання покарань; до постпенітенціарної ресоціалізації відносять комплекс заходів з трудового та побутового влаштування і встановлення зв'язків у звільненого з метою його подальшої соціальної реабілітації після звільнення на свободу, в результаті чого забезпечується відновлення засудженого у соціальному статусі та повернення до самостійного життя.

Умовно можна виділити два етапи процесу ресоціалізації особи злочинця (*О. М. Неживець*): на першому руйнуються негативні наслідки соціалізації в субкультурі злочинного світу і відбувається переорієнтування основних складових особистості, тобто її десоціалізація. На другому особа адаптується в суспільстві, здійснюється вторинна соціалізація, або ресоціалізація, після її звільнення з місць позбавлення волі.

Серед моделей ресоціалізаційного впливу на злочинця, які відомі історії виправного менеджменту західних країн, можна виділити: *пенітенціарна модель*, базовими елементами якої є праця, дисципліна та релігія, покликані допомогти злочинцю змінитися у кращий бік; *терапевтична (медична) модель*, в рамках якої злочинців розглядають як хворі, у зв'язку з чим потребують відповідного лікування; *модель соціального навчання (реінтеграційна модель)*, згідно якої злочинець потребує не стільки медичної допомоги, а перш за все соціального досвіду, щоб діяти як повноцінний член суспільства; *модель прав людини*, згідно якої успіх ресоціалізації залежить від дотримання прав людини у в'язниці, а саме ресоціалізація розглядається як право засудженого, яким він може й не скористатися; *модель програмних можливостей*, яка робить акцент на тому, що пенітенціарні установи повинні забезпечувати злочинців максимальною кількістю індивідуальних програм, але відповідальність за їх проходження та їх результативність перекладається з держави на злочинців.

Здобувачі мають знати визначення та вміти пояснювати відмінності між такими поняття, що вживає чинний КВК, як «ресоціалізація», «соціальна адаптація», «соціальна реабілітація» тощо. Згідно КВК основними засобами виправлення і ресоціалізації засуджених є встановлений порядок виконання та відбування покарання (режим), суспільно корисна праця, соціально-виховна робота, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, громадський вплив. Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених застосовуються з урахуванням виду покарання, особистості засудженого, характеру, ступеня суспільної небезпеки і мотивів вчиненого злочину та поведінки засудженого під час відбування покарання.

Праця засуджених у ході відбування покарання у виді позбавлення волі врегульована главою 18 КВК (ст. 118-122). Праця здійснюється на добровільній основі на підставі договору цивільно-правового характеру або трудового договору, який укладається між засудженим та фізичною особою-підприємцем або юридичною особою, для яких засуджені здійснюють виконання робіт чи надання послуг.

Засуджені залучаються до оплачуваної праці, як правило, на підприємствах, у майстернях колоній, а також на державних або інших форм власності підприємствах за строковим трудовим до-

говором, що укладається між засудженим і виправною колонією (слідчим ізолятором), за умови забезпечення їх належної охорони та ізоляції.

Здобувачі повинні знати, що праця є одним з основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених. Однак крім основної мети праця має й додаткові цілі, серед яких вирізняються: економічні, фізичні або оздоровчі та виконання зобов'язань засудженими (*М. В. Романов*); або економічні, соціальні та оздоровчі (*І. С. Яковець*).

Законодавство передбачає певні категорії засуджених, праця яких має деякі особливості: неповнолітні; особи, засуджені до довічного позбавлення волі; особи, яких залишено в слідчому ізоляторі або направлено у виправну колонію максимального рівня безпеки для роботи з господарського обслуговування.

Крім соціально-корисної праці іншими не менш важливими та значущими засобами виправлення і ресоціалізації засуджених є соціально-виховна робота, а також загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, основні засади яких регламентують главою 19 КВК України «Виховний вплив на засуджених до позбавлення волі».

Здобувачі повинні проаналізувати європейські пенітенціарні практики, які в якості позитивного елемента при виправленні засуджених передбачають освіту.

Питання семінарського заняття:

1. Ресоціалізація засуджених: поняття, практичне значення та відмежування від суміжних понять.
2. Праця засуджених до позбавлення волі та її соціальні аспекти.
3. Порядок залучення засуджених до позбавлення волі до праці, її форми, принципи, цілі та оплата.
4. Поняття, основні форми і завдання виховної роботи із засудженими.
5. Значення, завдання та принципи загальноосвітньої і професійної підготовки засуджених.
6. Заходи заохочення: види, підстави і порядок їх застосування до засуджених
7. Заходи стягнення: види, підстави і порядок їх застосування до засуджених

Питання для самостійної роботи:

1. Проблема співвідношення понять «ресоціалізація» та «виправлення» засуджених.
2. Посади, на яких заборонено використовувати засуджених до позбавлення волі.
3. Мета організації професійно-технічного навчання в місцях позбавлення волі.
4. Організація освітньої діяльності у виправних колоніях.
5. Виховний вплив на засуджених: практичні проблеми.
6. Правове регулювання роботи самодіяльних організацій засуджених.
7. Місце самодіяльних організацій засуджених, громадських, благодійних і релігійних організацій у процесі виховного впливу на засуджених до позбавлення волі.
8. Порядок відправлення засудженими релігійних обрядів у виправних установах.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Праця як один з основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених.
2. Порядок залучення засуджених до позбавлення волі жінок, неповнолітніх та осіб, засуджених до довічного позбавлення волі до суспільно корисної праці.
3. Основні форми та методи соціально-виховної роботи із засудженими.
4. Правове регулювання та організація загальноосвітнього і професійного навчання засуджених до позбавлення волі.
5. Шляхи вдосконалення заходів заохочення і практика їх застосування в кримінально-виконавчих установах.
6. Умови ефективності заходів заохочення до осіб, позбавлених волі, і практика їх застосування в кримінально-виконавчих установах.

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України № 1129-IV від 11 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv#n193> (дата звернення: 26.04.2024).

2. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : наказ Міністерства юстиції України № 2823/5 від 28 серпня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text> (дата звернення: 29.04.2024).

3. Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими : наказ Міністерства юстиції України № 2300/5 від 04 листопада 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1863-13#Text> (дата звернення: 28.04.2024).

4. Богатирьова О. І. Особливості виправлення та ресоціалізації засуджених, що відбувають покарання, не пов'язані з позбавленням волі. *II Міжнародний юридичний вісник* : збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2015. Вип.1 (2). С. 59-63.

5. Виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні: навч. посіб. / О. М. Джу́жа, В. В. Васи́лик, О. Г. Ко́лб; Ю. О. Левченко; за загальною редакцією д.ю.н., професора О. М. Джу́жі. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. 146 с.

6. Градецький А. В . Механізм правового регулювання праці засуджених. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2013. № 2(40). С. 124-128.

7. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Освіта засуджених як один із засобів досягнення мети реалізації кримінально-виконавчої політики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 48 (2). С. 75-77.

8. Неживець О. М. Забезпечення соціальної та трудової реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі : дис. ... канд. юрид. наук. К., 2004. 226 с.

9. Праця засуджених в місцях позбавлення волі : монографія / І. Л. Жук, О. М. Жук, О. М. Неживець. К. : Кондор, 2009. 266 с.

10. Система виконання покарань в Україні : проблеми та перспективи гуманізації : навчально-методичний посібник / за заг. ред. М. І. Мельник ; Громадська організація «Відділення Українського фонду сприяння пенітенціарним реформам в м.Києві», Міжнародний фонд «Відродження». К. : ПП «Арарат-Центр», 2018. 140 с.

11. Стефанов С. О. Організаційно-правові проблеми трудової зайнятості засуджених у місцях позбавлення волі : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2002. 191 с.

12. Фукс Н. Організація праці засуджених до позбавлення волі в Україні (економіко-правовий аналіз). *Київський часопис права*. 2022. № 3. С. 106-111.

13. Чечин М. Ю. До питання визначення та основних ознак освіти осіб, засуджених до позбавлення волі. *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 34. С. 83-90.

14. Шевченко О. Д. Взаємодія пенітенціарної, освітньої та державно-правової систем з питань, що стосуються забезпечення права на здобуття освіти засудженими до позбавлення волі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2016. Вип. 2. Том 3. С. 33-35.

15. Шевченко О. Д. Стан дослідження в науці проблем, що стосуються змісту права засуджених на освіту. *Право і суспільство*. 2016. № 5. С. 158-161.

16. Шкута О. О. Наукові погляди на проблему виправлення та ресоціалізації засуджених, які відбувають покарання в колоніях середнього рівня безпеки. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 4. С. 201-206.

Тема 10. Правові основи, підстави та порядок звільнення від відбування покарання. Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання. Забезпечення соціальної адаптації засудженими після відбуття покарання

Методичні рекомендації

Звільнення від відбування покарання є обов'язковою складовою діяльності органів і установ виконання покарань. Будь-яке покарання завжди передбачає момент звільнення від нього або закінчення кримінально-виконавчих правовідносин.

Відповідно, звільнення від відбування покарання є юридичним фактом, що припиняє кримінально-виконавчі правовідносини і дію норм кримінально-виконавчого права на засудженого. При звільнен-

ні від відбування покарання дія правообмежень, обумовлених відбуванням покарання, припиняється, і правовий статус громадянина відновлюється в повному обсязі. Разом з тим, наслідки відбутого покарання у вигляді певних обмежень можуть існувати в межах дії інституту судимості.

Підстави звільнення засуджених від відбування покарань визначено статтею 152 Кримінально-виконавчого кодексу України:

- відбуття строку покарання призначеного вироком суду;
- закон України про амністію;
- акт про помилування;
- прийняття уповноваженим органом рішення про передачу особи для обміну як військовополоненого;
- скасування вироку суду і закриття кримінального провадження;
- закінчення строків давності обвинувального вироку;
- умовно-дострокове звільнення від відбування покарання;
- хвороба;
- інші підстави передбачені законом.

Юридичними підставами для здійснення адміністрацією органів і установ виконання покарань дій щодо звільнення засуджених є вирок, постанова або ухвала суду, закон України про амністію, Указ Президента України про помилування.

Порядок звільнення засуджених з установ виконання покарань і послідовність дій адміністрації органів і установ виконання покарань визначено статтею 153 Кримінально-виконавчого кодексу України. Статтею 154 цього кодексу передбачено порядок дострокового звільнення від відбування покарання.

Питанням надання допомоги особам, які звільняються від відбування покарання, присвячено окрему главу 24 Кримінально-виконавчого кодексу України. Так, згідно з КВК уповноважений орган з питань пробації спільно з адміністрацією установи виконання покарань не пізніше ніж за три місяці до закінчення строку покарання у виді обмеження або позбавлення волі на певний строк організовує здійснення заходів щодо сприяння засудженим, які готуються до звільнення, у визначенні місця проживання після звільнення, влаштуванні до спеціалізованих установ для звільнених, госпіталізації до закладів охорони здоров'я (за потреби), працевлаштуванні після звільнення працездатних осіб.

Здобувачам слід мати на увазі, що надання допомоги у соціальній адаптації особам, звільненим від відбування покарання, є одним з головних завдань спостережних комісій та піклувальних рад при спеціальних виховних установах.

Особливе місце серед профілактичних заходів, які здійснюються стосовно осіб, звільнених від відбування покарання, посідає адміністративний нагляд. Відповідно до ст. ст. 1 та 2 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з міст позбавлення волі» цей нагляд являє собою систему тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що встановлюється з метою запобігання вчиненню ними нових злочинів і здійснення виховного впливу на них, і здійснюється органами внутрішніх справ.

Здобувачам необхідно знати категорії осіб, щодо яких встановлюється адміністративний нагляд, вивчити порядок встановлення, здійснення та припинення адміністративного нагляду. Також слід засвоїти питання правового статусу піднаглядних осіб – їх обов'язки, правообмеження та особливості відповідальності за порушення правил адміністративного нагляду.

Питання практичного заняття:

1. Правові основи, підстави та порядок звільнення від відбування покарання.
2. Контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання.
3. Забезпечення соціальної адаптації засудженими після відбуття покарання.
4. Механізм соціальної адаптації осіб, що відбули покарання відповідно до Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк».
5. Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: поняття, сутність та соціальне обґрунтування. Категорії осіб, щодо яких встановлюється адміністративний нагляд.
6. Порядок встановлення, продовження та припинення адміністративного нагляду.

Питання для самостійної роботи:

1. Характеристика системи заходів соціальної та трудової реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі.
2. Удосконалення контролю та нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.
3. Участь громадськості у процесі соціальної адаптації засуджених після відбуття покарання.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Особливості ресоціалізації злочинців у зарубіжних країнах.
2. Правова основа адміністративного нагляду за особами звільненими з місць позбавлення волі.
3. Сучасний стан соціальної та трудової реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі.
4. Проблеми соціальної адаптації неповнолітніх, звільнених з виховно-трудових колоній.
5. Звільнення від відбування покарання жінок, засуджених до позбавлення волі та проблеми їх соціальної адаптації.

Література:

1. Про пробацію : Закон України № 160–VIII від 05 лютого 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 27.04.2024).
2. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України № 264/94-ВР від 01 грудня 1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.04.2024).
3. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк : Закон України № 3160-VI від 17 березня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17#Text> (дата звернення: 29.04.2024).
4. Про застосування амністії в Україні : Закон України № 392/96-ВР від 01 жовтня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.04.2024).
5. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України № 650 від 28 липня 2017 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17> (дата звернення: 30.04.2024).

6. Про Положення про порядок здійснення помилювання : указ Президента України № 223/2015 від 21 квітня 2015 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/223/2015> (дата звернення: 30.04.2024).

7. Богатирьова О. В., Журова І. І., Лісіцков О. В. Інститут звільнення від відбування покарання у законодавстві України. К., 2017. 214 с.

8. Богатирьова О. І. Пробація або звільнення від відбування покарання з випробуванням як форма кримінальної відповідальності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спеціальний випуск.* 2017. Ч. 1. С. 185-188.

9. Ковальов І., Євтушок В. Адміністративний нагляд Національної поліції України. *Право і безпека.* 2021. № 2(81). С. 75–78.

10. Колб О. Про деякі правові та соціальні аспекти ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі. *Право України.* 2011. № 8. С. 90-92.

11. Томіліна І. Превентивні заходи Національної поліції як суб'єкта адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Наукові записки. Серія: Право.* 2022. № 12. С. 133-137.

12. Марчук А. І. Напрямки реформування контрольних повноважень Національної поліції щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі, з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. *Community policing – нова парадигма діяльності поліції (до 20-річчя кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного університету «Одеська юридична академія»)* : матеріали роботи круглого столу (м. Одеса, 24 листопада 2017 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова., уклад. : О. В. Дикий, Ю. Д. Батан. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 264-267.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ

Тема 1. Правовий статус засуджених

Методичні рекомендації

Здобувачам необхідно пам'ятати, що *правовий статус засудженого* є сукупністю передбачених різними галузями законодавства України прав і обов'язків засудженого під час виконання/відбування покарання.

Особи, які потрапляють у сферу кримінально-виконавчих правовідносин, мають певний правовий статус. Відповідно можна говорити про правові статуси: 1) засудженого; 2) персоналу установ і органів виконання покарань; 3) близьких родичів засудженого тощо (*І. Г. Богатирьов*).

Відмінною рисою спеціального правового статусу засуджених є те, що він базується на загальному правовому статусі громадян України, оскільки засудження особи до покарання не позбавляє її громадянства, а також загальний правовий статус також зберігається. Збереження громадянства за особами, які вчинили злочини, відповідає міжнародним актам, що закріплюють принципи поведінки із засудженими, і є яскравим зразком реалізації принципів демократизму і гуманізму в сфері виконання покарань.

Співвідношення правового статусу людини і громадянина з поняттям правового статусу засудженого до позбавлення волі слід проводити за наступними напрямками: а) структура (внутрішня будова, елементи) правового статусу; б) класифікація елементів правового статусу; в) систематизуюча єдність загального визначення поняття правового статусу людини та громадянина і всіх його різновидів; г) гарантії прав і свобод людини та громадянина (*Ю. А. Пустобаєва*).

Отже, *правовий статус засуджених* можна визначити як закріплене нормами різних галузей права і виражене через сукупність прав, законних інтересів і обов'язків становище засуджених під час відбування того чи іншого виду покарання.

Відповідно до положень КВК України, засуджені *мають право*:

- на отримання інформації про свої права і обов'язки, порядок і умови виконання та відбування призначеного судом покарання;

- на гуманне ставлення до себе і на повагу гідності, властивої людській особистості;
- звертатися відповідно до законодавства з пропозиціями, заявами і скаргами до адміністрації органів і установ виконання покарань, їх вищестоящих органів, а також до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, а також інших відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, до уповноважених осіб таких міжнародних організацій, суду, органів прокуратури, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян;
- давати пояснення і вести листування, а також звертатися з пропозиціями, заявами і скаргами рідною мовою;
- на охорону здоров'я;
- на соціальне забезпечення, у тому числі й на отримання пенсій, відповідно до законів України.

Засудженому гарантується право на правову допомогу. Для одержання правової допомоги засуджені можуть користуватися послугами адвокатів або інших фахівців у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Засуджені *зобов'язані*:

- виконувати встановлені законодавством обов'язки громадян України, неухильно дотримуватися правил поведінки, які передбачені для засуджених, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших осіб;
- виконувати законні вимоги адміністрації органів і установ виконання покарань;
- ввічливо ставитися до персоналу, інших осіб, які відвідують установи виконання покарань, а також до інших засуджених;
- з'являтися за викликом адміністрації органів і установ виконання покарань.

Необхідно пам'ятати, що джерелом обмежень правового статусу засуджених повинні бути тільки: 1) закони України; 2) Кримінально-виконавчий кодекс України. Закон повинен виступати тут як єдина підстава обмеження правового статусу засуджених, що відповідатиме положенням Загальної декларації прав людини, де вказано, що

«при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна піддаватися тільки таким обмеженням, які встановлені законом»

Питання для самостійного вивчення:

1. Поняття та зміст правового статусу засуджених.
2. Особливості реалізації засудженими немайнових прав.
3. Соціально-політичні права засуджених.
4. Міжнародні стандарти поводження із засудженими.

Теми рекомендованих рефератів:

1. Порівняльна характеристика Європейських пенітенціарних правил та Мінімальних стандартних правил поводження з засудженими.
2. Трудові та соціально-економічні права засуджених до позбавлення волі.
3. Особливості реалізації засудженими майнових та немайнових прав засуджених до позбавлення волі.

Література:

1. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводження чи покарання від 26 листопада 1987 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_068 (дата звернення: 30.04.2024).
2. Європейські пенітенціарні правила від 12 лютого 1987 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032 (дата звернення: 29.04.2024).
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 30.04.2024).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 30.04.2024).
5. Мінімальні стандартні правила ООН у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) : Резолюція 45/110 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення: 29.04.2024).

6. Highest to Lowest – Prison Population Rate. URL: <https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total> (дата звернення: 30.04.2024).

7. Probation Service Systems in Europe. URL: <http://www.kriminalforsorgen.dk/> (дата звернення: 30.04.2024).

8. Богатирьов І. Г. Соціально-правовий статус засуджених до кримінальних покарань, альтернативних позбавленню волі (актуальні проблеми). *Вісник Луганської академії внутрішніх справ*. 2004. № 3. С. 91-99.

9. Пустобаєва Ю. А. Загальне визначення поняття правового статусу людини та громадянина і співвіднесення його з поняттям правового становища засуджених. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2016. Вип. 22. С. 213-218.

10. Право засуджених до позбавлення волі на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності: навч. посіб. / І. М. Копотун, М. В. Корнієнко, Л. М. Стрельбицька та ін.; за аг ред. Коваленко В. В. та Колба О. Г. Луцьк: ПП «Волинська друкарня». 2021. 204 с.

11. Марчук А. І. Гуманізація кримінально-виконавчого законодавства в контексті адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.). Т. 2 / відп. за вип. д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін. Одеса : Фенікс, 2013. С. 627-635.

12. Пузирний В., Бондар І., Кирієнко А. Особливості правового статусу засуджених до довічного позбавлення волі. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2023. № 3. С. 70-79.

13. Рябих Н. В. Основні напрями удосконалення правового механізму забезпечення прав засуджених на охорону життя в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 4. С. 180-182.

Тема 2. Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками

Методичні рекомендації

Здобувачі повинні знати, що актуальність диференціації та індивідуалізації виконання і відбування позбавлення волі стосовно засуджених жінок зумовлюється необхідністю наближення цього процесу до міжнародних принципів та стандартів, рекомендацій міжнародних організацій у сфері виконання покарань, пов'язаних з перебуванням особи у місцях позбавлення волі.

Кримінально-виконавче законодавство не враховує фізіологічні, психологічні, психіатричні особливості засуджених жінок, але виділяє: жінок-інвалідів першої і другої групи; хворих на активну форму туберкульозу; тих, хто досяг пенсійного віку, тобто жінки у віці понад 55 років; жінок з вагітністю понад 4 місяці; і тих, хто має дітей у будинках дитини при виправних колоніях.

Здобувачі повинні знати, що відповідно до ст. 18 КВК України жінки відбувають покарання у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з загальними або полегшеними умовами тримання і колоніях середнього рівня безпеки.

У колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання відбувають покарання жінки, вперше засуджені до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності та нетяжкі злочини, а також жінки, переведені з колоній мінімального рівня безпеки з загальними умовами тримання і колоній середнього рівня безпеки, в порядку, передбаченому ст. 101 КВК.

У колонії мінімального рівня безпеки з загальними умовами тримання направляються жінки, засуджені за нетяжку, тяжкі та особливо тяжкі злочини.

У виправних колоніях (секторах) середнього рівня безпеки тримаються жінки, засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі; жінки, яким покарання у виді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк у порядку помилування; жінки, яким покарання у виді довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк за правилами, передбаченими статтею 82 Кримінального кодексу України.

У чинному законодавстві визначено, що єдиним видом установ виконання покарань, в яких відбувають покарання у виді позбавлення волі засуджені неповнолітні, є *виховні колонії*. При цьому в таких установах відбувають покарання лише особи, які не досягли 18-річного віку на момент вступу вироку в законну силу. Особи, які вчинили злочин у неповнолітньому віці і до набрання вироком законної сили досягли повноліття, направляються до виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання.

Здобувачі повинні пам'ятати, що на засуджених, які тримаються в установах зазначеного виду, поширюються певні правила окремого тримання, визначені у ст. 92 КК України. Неповнолітнім є дитина або молода людина, яка в рамках чинної правової системи може бути притягнута до кримінальної відповідальності за такою формою, яка відрізняється від форми відповідальності, яка застосовується до дорослих (*Пекінські правила*).

Такий чинник, як вікові психологічні властивості особистості зазначеної категорії засуджених, викликає необхідність суттєвого пом'якшення умов відбування ними покарання порівняно із дорослими особами.

У Кримінально-виконавчому кодексі України порядок виконання та відбування кримінальних покарань засудженими неповнолітніми визначені окремою главою. Наведені в ній положення розроблені з урахуванням міжнародних стандартів та орієнтовані більше на захист прав неповнолітніх та повернення їх до нормального суспільного життя, ніж на покарання за скоєний злочин.

Зокрема, для засуджених неповнолітніх передбачено *більший спектр заохочень та контактів із зовнішнім світом* порівняно з іншими категоріями засуджених. З метою закріплення результатів виправлення і ресоціалізації та завершення навчання засуджені неповнолітні при досягненні повноліття можуть бути залишені до 22 років для подальшого відбування покарання у виховній колонії.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками.
2. Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими неповнолітніми.

3. Соціально-виховна робота засуджених до позбавлення волі жінок.

Теми рекомендованих рефератів:

1. Корекція поведінки засуджених жінок в установах виконання покарань.
2. Стадії виправлення засуджених до позбавлення волі жінок.

Література:

1. Бадира В. А. Виправлення засуджених жінок шляхом застосування альтернативних покарань : світовий досвід. *Держава та регіони : науково-виробничий журнал. Серія : Право.* 2015. № 1. С. 103-106.
2. Бадира В. А. Стадії виправлення засуджених до позбавлення волі жінок. *Вісник Запорізького юридичного інституту.* 2005. № 2. С. 132-139.
3. Виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні: навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василик, О. Г. Колб; Ю. О. Левченко; за загальною редакцією д.ю.н., професора О. М. Джужі. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. 146 с.
4. Головка Т. М. Гендерні аспекти покарання у вигляді позбавлення волі. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право).* 2009. № 3. С. 23-28.
5. Дремін В. Н. Лишение свободы : пенитенциарные и криминологические проблемы. *Юридический вестник.* 1999. № 1. С. 35-37.
6. Меркулова В. О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності : монографія. Вид. 2-е. Одеса : НДРВВ ОЮІ НУВС, 2003. 281 с.
7. Резніченко Г. С. Особливості відбування покарання у вигляді позбавлення волі засудженими жінками відповідно до вікових особливостей. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2007. № 3. С. 81-83.
8. Шевченко Л., Шевченко Д. Засоби виправлення та ресоціалізації засуджених жінок: міжнародний досвід. *Наукові записки. Серія: Право.* 2022. № 12. С.270-275.
9. Юзікова Н. С. Особливості застосування до неповнолітніх покарань за наявності обставин, що виключають їх призначення. *Право та регіони : науково-виробничий журнал. Серія : Право.* 2011. № 2. С. 116-120.

10. Яцун О. Особливості кримінального покарання неповнолітніх за законодавством зарубіжних країн. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 12. С. 165-169.

Тема 3. Особливості відбування покарання засудженими до довічного позбавлення волі

Методичні рекомендації

Необхідно звернути увагу на той факт, що на сьогодні довічне позбавлення волі як найбільш суворий вид покарання залишається найменш дослідженим інститутом кримінально-виконавчого права, що зумовлюється як відносно нетривалим часом його існування, так і відносно обмеженою практикою його застосування

Здобувачам необхідно знати, що, порядок виконання покарання у виді довічного позбавлення волі визначається ст. 151, ст. 151-1 КВК, а також Правилами внутрішнього розпорядку, де вказуються певні особливості порядку й умов тримання довічно ув'язнених. У виправних колоніях максимального рівня безпеки засуджені тримаються в умовах суворої ізоляції у звичайних жилих приміщеннях та приміщеннях камерного типу.

За результатами проведеного дослідження деяких фахівців, майже половина засуджених до позбавлення волі (46 %) є молоді люди у віці від 18 до 35 років, а отже, в них повинен залишатися шанс повернутися в суспільство. Тому цілі виправлення та ресоціалізації у цьому контексті є актуальними (Беца О. В.).

Здобувачі повинні проаналізувати елементи прогресивної системи виконання покарання відносно засуджених до довічного позбавлення волі такими як: переведення на поліпшені умови тримання, надання дозволу на участь у групових заходах освітнього, культурно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру; помилування; умовно-дострокове звільнення (за умови застосування акту помилування); зміна умов тримання в межах однієї колонії, яка здійснюється шляхом переведення: а) з ПКТ, в яких засуджені утримуються по дві особи, до багатомісних ПКТ; б) з багатомісних ПКТ до звичайних жилих приміщень.

Здобувачам потрібно ознайомитись з основними міжнародними документами, що визначають правила поведження з особами, засудженими до довічного позбавлення волі, є Рекомендації ООН стосовно довічного позбавлення волі (1995 р.) і Резолюція (76)-2 “Про поведження з в’язнями, що відбувають тривалий строк ув’язнення”, яка була прийнята у 1976 р. Комітетом міністрів Ради Європи, та Рекомендація К (82) 17 “Про тримання під вартою й поведження з небезпечними в’язнями”, що була прийнята Комітетом міністрів Ради Європи у 1982 р. Основна ідея цих документів полягає в тому, щоб із засудженим до довічного позбавлення волі поводитися як з особистістю, поважаючи його людську гідність, і задовольняти його потреби у спілкуванні та соціальне корисних контактах із зовнішнім світом.

Здобувачі повинні проаналізувати особливості правового статусу осіб, засуджених до довічного позбавлення волі.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Особливості відбування покарання в колоніях різних видів.
2. Порядок виконання та відбування покарання у виді довічного позбавлення волі.
3. Правовий статус засудженого до покарання у виді довічного позбавлення волі.
4. Міжнародний досвід виконання покарання в виді довічного позбавлення волі.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Довічне позбавлення волі або смертна кара: плюси та мінуси покарань.
2. Використання прогресивної системи виконання покарань стосовно засуджених до довічного позбавлення волі.
3. Особливості відбування покарання жінками, засудженими до довічного позбавлення волі.

Література:

1. Бараш Є. Ю., Скоков С. І. Удосконалення організації виконання покарання у вигляді довічного позбавлення волі як відображення процесів реформування пенітенціарної системи України. *Право і безпека*. 2011. № 2 (39). С. 40-42.

2. Кириш Б. О. Покарання, що полягає у довічному позбавленні засудженого свободи, у кримінальному законодавстві зарубіжних держав. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 273-268.

3. Мостепанюк Л. О. Довічне позбавлення волі як вид кримінального покарання : дис. ... канд. юрид. наук. К., 2005. 195 с.

4. Мостепанюк Л. О. Відбування довічного позбавлення волі в Україні та за кордоном : проблеми і перспективи. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 5. С. 121-125.

5. Мостепанюк Л. О. Довічне позбавлення волі : історія і сучасність. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 8. С. 131-133.

6. Мостепанюк Л. О. Місце довічного позбавлення волі в системі кримінальних покарань. *Актуальні проблеми кримінального і кримінально-процесуального законодавства та практики його застосування*. Хмельницький : ХІУП, 2003. С. 188-191.

7. Мостепанюк Л. О. Правове регулювання умов і порядку помилування осіб, засуджених до довічного позбавлення волі. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 10. С. 20-22.

8. Пузирний В., Бондар І., Кирієнко А. Особливості правового статусу засуджених до довічного позбавлення волі. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2023. № 3. С.70-79.

9. Пустобаєва Ю. А. Загальне визначення поняття правового статусу людини та громадянина і співвіднесення його з поняттям правового становища засуджених. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2013. Вип. № 22. С. 213-218.

10. Пустобаєва Ю. А. Зміст правового статусу засуджених. *Держава та регіони*. 2014. № 1. С. 147-150.

11. Царюк С. Особливості виконання покарання у виді довічного позбавлення волі. *Юридична Україна*. 2018. № 10 (70). С. 95-101.

Тема 4. Нагляд та контроль за виконанням кримінальних покарань. Участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених

Методичні рекомендації

Законність – один з головних принципів діяльності держави (ст. 3 Конституції України). Для її забезпечення в процесі виконання кримінальних покарань здійснюється відповідний нагляд та контроль.

Здобувачі повинні розрізняти наступні види нагляду та контролю:

- 1) прокурорський нагляд;
- 2) відомчий контроль та перевірка виконання планових заходів;
- 3) контроль органів державної влади;
- 4) громадський контроль.

При вивченні даної теми необхідно зауважити, що механізм ресоціалізації засуджених потребує значної уваги. Процесом ресоціалізації робиться спроба прищепити засудженому втрачені ним, чи в більшості випадків і не набуті, корисні суспільні якості і позбавити негативних. Така діяльність не можлива без участі того середовища, до умов існування якого необхідно привчити засудженого.

Участь громадськості у виправленні засуджених, зокрема засуджених до позбавлення волі, є конкретним вираженням, реалізацією одного з принципів кримінально-виконавчої політики, що передбачає участь громадських об'єднань і трудових колективів, а також окремих громадян в здійсненні громадського контролю за діяльністю установ виконання покарання і активну участь в процесі виховного впливу на засуджених.

Здобувачі повинні ознайомитись з формами участі громадськості в роботі установ і органів, що виконують покарання. В кримінально-виконавчій літературі вони виражаються в наступному:

- по-перше, громадськість впливає на правотворчу діяльність держави, регулюючої за допомогою права роботу органів, що виконують покарання;
- по-друге, громадськість здійснює спостереження, точніше контроль, за законністю в діяльності державних органів, що виконують покарання, і взагалі за роботою цих установ по виправленню засуджених;

- по-третє, громадськість надає допомогу цим державним органам в працевлаштуванні засуджених (допомога у виборі об'єктів роботи) і організації виробничої діяльності (у підборі обладнання, установці і наладці його, освоєнні нових технологічних процесів тощо), в проведенні виховної, в тому числі індивідуальної, роботи.

Участь громадськості в ресоціалізації засуджених проявляється в проведенні з ними індивідуально-виховної роботи, а також різного роду виховних заходів.

Питання для самостійного опрацювання :

1. Нагляд прокурора за виконанням кримінальних покарань.
2. Відомчий контроль за виконанням кримінальних покарань.
3. Участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених.
4. Спостережні комісії у системі громадського контролю за дотриманням прав засуджених.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Контроль органів державної влади та місцевого самоврядування щодо засуджених звільнених з місць позбавлення волі.
2. Проблемні аспекти діяльності спостережних комісій у сучасній пенітенціарній практиці України.

Література:

1. Про затвердження положень про спостережні комісії та піклувальні ради при спеціальних виховних установах : постанова Кабінету Міністрів України № 429 від 01 квітня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/429-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
2. Белікова С. Громадський контроль у механізмі нагляду за дотриманням прав засуджених до позбавлення волі. *Вісник прокуратури*. 2014. № 7. С. 34-45.
3. Гель А. Функції спостережної комісії як суб'єкта громадського контролю за дотриманням прав засуджених: питання правової регламентації. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 8. С. 116-121.

4. Герасим, П. Про вплив міжнародно-правових актів на ефективність громадського контролю у сфері виконання покарань України. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2022. № 1 (19), 55-61.

5. Гречанюк С. К. Організаційно-правові засади взаємодії кримінально-виконавчих установ з державними органами та недержавними організаціями : дис. ... канд. юрид. наук. К., 2006. 253 с.

6. Іваньков І. В. Аналіз проблем запровадження громадського моніторингу в установах Державного департаменту з питань виконання покарань : посібник. К. : КІМ, 2007. 536 с.

7. Ковальчук В. Прокуратура України як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань і пробації України. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2022 № 2 (20). С. 65-71.

8. Колб О. Громадський контроль у механізмі нагляду за дотриманням прав засуджених до позбавлення волі. *Вісник прокуратури*. 2014. № 7. С. 34-45.

9. Конопельський В. Я. Система установ та органів виконання кримінальних покарань у період 1917-1934 років. *Право і суспільство*. № 5/2009. С. 76-84.

10. Погребна К. Ф. Соціально-правова природа громадського контролю у сфері виконання покарань України : дис. ... д-ра філос.: 081.. Одес. держ. ун-т внутр. Справ. Одеса. 2023. 278 с.

11. Пальченкова В. М. Витоки та еволюція громадського контролю за пенітенціарною системою України (IX – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук. Запоріжжя, 2014. 40 с.

12. Резніченко Г. Деякі проблеми законодавчої регламентації громадського контролю за виконанням кримінальних покарань. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 580-582.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

---

1. Поняття кримінально-виконавчого права, його предмет та система.
2. Поняття та загальна характеристика кримінально-виконавчих правовідносин.
3. Кримінально-виконавче законодавство України: поняття та система.
4. Принципи кримінально-виконавчого права за Кримінально-виконавчим кодексом України: загальна характеристика.
5. Поняття кримінально-виконавчої політики та її місце у політиці держави.
6. Загальна характеристика міжнародних стандартів у сфері виконання покарань і поводження із засудженими.
7. Характеристика Мінімальних стандартних правил ООН поводження з в'язнями.
8. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила: загальна характеристика.
9. Передумови виникнення в'язниці як соціального інституту.
10. Трансформація цілей покарань в історії розвитку людства.
11. Виникнення та розвиток перших пенітенціарних систем світу.
12. Пенсильванська (філадельфійська) та Обернська пенітенціарні системи.
13. Прогресивна (ірландська та англійська) системи виконання покарань.
14. Концепція «Паноптикон» Джеремі Бентама. Рациональна в'язнична архітектура.
15. Основні етапи розвитку радянської виправно-трудової системи.
16. Особливості розвитку пенітенціарної системи незалежної України.
17. Загальна характеристика кримінально-виконавчої системи України.
18. Система органів та установ виконання покарань в Україні.
19. Моделі державного управління пенітенціарними системами: зарубіжна практика.

20. Державна кримінально-виконавча служба України: поняття та система.
21. Департамент з питань виконання кримінальних покарань: правовий статус і функції.
22. Уповноважений орган з питань пробації: завдання та функції.
23. Виправні колонії як суб'єкти виконання покарань та їх види.
24. Виховні колонії та їх місце у системі установ виконання покарань.
25. Виправні центри як установи виконання покарань.
26. Арештні доми як установи виконання покарання у виді арешту.
27. Військові частини, гауптвахти та дисциплінарний батальйон як суб'єкти виконання окремих покарань щодо військовослужбовців.
28. Правовий статус персоналу органів та установ виконання кримінальних покарань.
29. Основи правового статусу засуджених.
30. Основні права засуджених.
31. Основні обов'язки засуджених.
32. Право засуджених на особисту безпеку.
33. Прокурорський нагляд і відомчий контроль за виконанням кримінальних покарань.
34. Участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених.
35. Спостережні комісії у системі громадського контролю за дотриманням прав засуджених.
36. Поняття та мета покарання.
37. Трансформація цілей покарання: ретроспективний аналіз.
38. Поняття та загальна характеристика покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.
39. Класифікація покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.
40. Міжнародно-правові акти у сфері застосування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі та проблеми імплементації їх положень у кримінально-виконавче законодавство України.
41. Організаційно-правові засади виконання покарання у виді штрафу.
42. Порядок та умови виконання покарання у виді конфіскації майна.
43. Порядок виконання покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

44. Загальні положення виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
45. Порядок та умови виконання покарання у виді громадських робіт.
46. Загальні засади виконання покарання у виді виправних робіт.
47. Функції уповноваженого органу з питань пробації у процесі виконання покарань у виді громадських та виправних робіт.
48. Функції уповноваженого органу з питань пробації у процесі виконання покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
49. Функції підрозділів Національної поліції України при виконанні покарань у виді громадських, виправних робіт та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.
50. Особливості виконання покарань відносно військовослужбовців.
51. Службові обмеження для військовослужбовців: порядок і умови виконання та відбування.
52. Виконання покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців.
53. Ізоляція як сутнісна основа окремих видів покарань.
54. Виконання покарання у виді арешту, правовий статус засуджених до арешту.
55. Загальні засади виконання покарання у виді обмеження волі, правовий статус засуджених до обмеження волі.
56. Поняття та сутність інституту пробації.
57. Загальні засади призначення і виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк.
58. Соціальні та психологічні проблеми виконання покарання у вигляді позбавлення волі.
59. Основи правового статусу осіб, засуджених до позбавлення волі.
60. Класифікація засуджених до позбавлення волі: поняття, види та значення.
61. Вимоги щодо роздільного та ізольованого тримання засуджених в установах виконання покарань.
62. Діяльність Департаменту з питань виконання кримінальних покарань з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі.
63. Порядок прийняття засуджених до позбавлення волі до виправних і виховних колоній.

64. Структурні дільниці виправних і виховних колоній.
65. Зміна умов тримання засуджених до позбавлення волі в межах однієї колонії або шляхом переведення до колонії іншого виду, як втілення прогресивної системи виконання покарань.
66. Поняття режиму у колоніях та засоби його забезпечення.
67. Особливості режиму у колоніях різних типів.
68. Система нагляду та охорони як засіб забезпечення режиму.
69. Оперативно-розшукова діяльність як засіб забезпечення режиму.
70. Підстави та порядок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї до засуджених до позбавлення волі.
71. Розпорядок дня як елемент виправного впливу на засуджених до позбавлення волі.
72. Основні права, обов'язки і обмеження засуджених до позбавлення волі.
73. Побачення і телефонні розмови засуджених до позбавлення волі з родичами та іншими особами.
74. Правове регулювання короточасних виїздів за межі виправних і виховних колоній.
75. Матеріально-побутове та медико-санітарне забезпечення засуджених до позбавлення волі.
76. Виправлення та ресоціалізація засуджених: поняття, зміст та основні засоби.
77. Праця засуджених до позбавлення волі та її соціальні аспекти.
78. Порядок залучення засуджених до позбавлення волі до праці, її форми, принципи та оплата.
79. Поняття, зміст, форми і методи соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі.
80. Особливості організації загальноосвітнього та професійно-технічного навчання засуджених до позбавлення волі.
81. Заходи заохочення та стягнення, що застосовуються до осіб, позбавлених волі: види та порядок застосування.
82. Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками та неповнолітніми.
83. Особливості відбування покарання у виді довічного позбавлення волі.
84. Звільнення від відбування покарання: правові підстави та порядок.

85. Поняття, сутність та порядок застосування амністії в Україні.
86. Поняття та порядок застосування помилування.
87. Дострокове звільнення від відбування покарання: види та порядок здійснення.
88. Поняття та сутність постпенітенціарного впливу на засуджених.
89. Механізм соціальної адаптації осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.
90. Адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: поняття, сутність та соціальне обґрунтування.

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ

Закони України та міжнародно-правові документи:

1. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи не-людському або такому, що принижує гідність, поводження чи покарання від 26 листопада 1987 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_068 (дата звернення: 30.04.2024).
2. Європейські пенітенціарні правила від 12 лютого 1987 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032 (дата звернення: 29.04.2024).
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 30.04.2024).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 30.04.2024).
5. Мінімальні стандартні правила ООН у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) : Резолюція 45/110 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення: 29.04.2024).
6. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України № 1129-IV від 11 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/conv#n193> (дата звернення: 26.04.2024).
7. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України № 2713-IV від 23 червня 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text> (дата звернення: 27.04.2024).
8. Про державну службу : Закон України № 889–VIII від 10 грудня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
9. Про доступ до публічної інформації : Закон України № 2939–VI від 13 січня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
10. Про запобігання корупції : Закон України № 1700–VII від 14.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 30.04.2024).

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених : Закон України № 1492–VIII від 07 вересня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-19#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
12. Про виконавче провадження : Закон України № 1404–VIII від 02 червня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 28.04.2024).
13. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України № 1403–VIII від 02 червня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text> (дата звернення: 27.04.2024).
14. Про пробацію : Закон України № 160–VIII від 05 лютого 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 27.04.2024).
15. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України № 3166–VI від 17 березня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
16. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки : указ Президента України № 276/2015 від 20 травня 2015 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (дата звернення: 30.04.2024).
17. Про освіту : Закон України № 2145–VIII від 05 вересня 2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 30.04.2024).

Підзаконні нормативно-правові акти:

1. Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції : постанова Кабінету Міністрів України № 343 від 18 травня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/343-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.04.2024).
2. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України : постанова Кабінету Міністрів України № 671 від 26 листопада 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.04.2024).

3. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : постанова Кабінету Міністрів України № 228 від 02 липня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
4. Про затвердження Типового положення про територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України № 563 від 25 травня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
5. Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції : постанова Кабінету Міністрів України № 348 від 18 травня 2016 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/348-2016-%D0%BF> (дата звернення: 28.04.2024).
6. Питання Міністерства юстиції : постанова Кабінету Міністрів України № 150 від 31 березня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/150-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
7. Про затвердження Інструкції з організації несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та конвоювання засуджених, узятих під варту та затриманих військовослужбовців : наказ Міністерства оборони України № 712 від 07 жовтня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1323-14#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
8. Про затвердження Інструкції про порядок відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні : наказ Міністерства оборони України № 215 від 18 травня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0691-15#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
9. Про затвердження Інструкції про порядок і умови утримання засуджених, узятих під варту та затриманих військовослужбовців : наказ Міністерства оборони України № 656 від 26 вересня 2013 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1775-13> (дата звернення: 30.04.2024).
10. Про Громадську раду з питань дотримання прав людини в умовах виконання покарань : наказ Міністерства юстиції України

- № 46/5 від 05 червня 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0046323-06#Text> (дата звернення: 30.04.2024).
11. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : наказ Міністерства юстиції України № 2186/5 від 29 грудня 2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1656-14> (дата звернення: 30.04.2024).
  12. Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо забезпечення безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах : наказ Міністерства юстиції України № 1408/5 від 25 квітня 2017 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0550-17> (дата звернення: 28.04.2024).
  13. Про затвердження Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет : наказ Міністерства юстиції України № 3233/5 від 19 жовтня 2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1280-17> (дата звернення: 28.04.2024).
  14. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України № 650 від 28 липня 2017 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17> (дата звернення: 30.04.2024).
  15. Про Положення про порядок здійснення помилування : указ Президента України № 223/2015 від 21 квітня 2015 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/223/2015> (дата звернення: 30.04.2024).

Спеціальна література:

1. Багреева Е. Анализ понятий «социализация» и «ресоциализация» осужденных. *Закон и право*. 2007. № 3. С. 96-97.
2. Бараш Є. Ю., Скоков С. І. Удосконалення організації виконання покарання у вигляді довічного позбавлення волі як відображення процесів реформування пенітенціарної системи України. *Право і безпека*. 2011. № 2 (39). С. 40-42.
3. Безпалюк О., Гель А. Зміна умов тримання засуджених до позбавлення волі. *Вісник прокуратури*. 2006. № 12. С. 56-65.
4. Беца О. В. Психолого-педагогічна класифікація засуджених як основа диференційного та індивідуального підходу до них у процесі перевиховання. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики*. 1999. № 4. С. 73-85.

5. Богатирьова О. В., Журова І. І., Лісіщков О. В. Інститут звільнення від відбування покарання у законодавстві України. К., 2014. 214 с.
6. Богатирьова О. І. Особливості виправлення та ресоціалізації засуджених, що відбувають покарання, не пов'язані з позбавленням волі. *II Міжнародний юридичний вісник : збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2015. Вип.1 (2). С. 59-63.
7. Богатирьова О. І. Пробація або звільнення від відбування покарання з випробуванням як форма кримінальної відповідальності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Спеціальний випуск*. 2017. Ч. 1. С. 185-188.
8. Богатирьов А. Інституційне реформування кримінально-виконавчої системи України та її трансформації в пенітенціарну систему в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 3. С. 196-201.
9. Бодюл Є. М. Особливості та деякі проблеми виконання покарання у виді обмеження волі за новим Кримінально- виконавчим кодексом України. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики*. 2004. № 9. С. 185-192.
10. Бурда С., Приймак І. виконання та відбування покарань у вигляді позбавлення волі неповнолітніми: кримінально-правові та кримінально-виконавчі аспекти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 36-41.
11. Виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в Україні: навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василик, О. Г. Колб; Ю. О. Левченко; за загальною редакцією д.ю.н., професора О. М. Джужі. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. 146 с.
12. Гоманюк А. А., Овчаренко А. С. Поняття та види органів та установ виконання покарання. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 6. С. 110-117.
13. Ганслі Т. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / пер. з англ. К. : Основи, 1995. 237 с.
14. Дотримання прав ув'язнених в Україні – 2018. *Щорічна доповідь*. URL: <http://www.ukrprison.org.ua/index.php?id=1259484883> (дата звернення: 30.04.2024).

15. Дрёмин В. Н. Идеи социальной реабилитации в Минимальных стандартных правилах обращения с заключенными. *Актуальні проблеми політики*. 2000. № 9. С. 423-426.
16. Дрёмин В. Н. Права осужденных : стандарты и реальность. *Юридический вестник*. 1998. № 4. С. 125-130.
17. Дрёмин В. Н. Правовая природа и применение международных стандартов обращения с заключенными. *Актуальні проблеми держави і права*. 1999. № 6. С. 3-8.
18. Дрёмин В. Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества : монографія. О. : Юрид. лит-ра., 2009. 616 с.
19. Дрьомін В. М. Альтернативні покарання в механізмі деінституціоналізації в'язниці та перспективи створення служби пробації в Україні. *Керівник, учений, педагог : збірник матеріалів, присвячених 60-річчю з дня народження Георгія Радова* / за заг. ред. В. П. Петкова. Кіровоград : Кіровоградський юридичний інститут ХНУВС, 2009. С. 155-186.
20. Дрьомін В. М. Деякі питання удосконалення діяльності органів, що виконують покарання, не пов'язані з позбавленням волі. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2000. № 3. С. 56-59.
21. Дрьомін В. М. Динаміка та структура застосування покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2000. № 2. С. 28-30.
22. Дрьомін В. М. Еволюція покарань в контексті превентивних можливостей: від позбавлення волі до пробації. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. № 32. С. 265-271.
23. Дрьомін В. М. Зменшення тюремного населення : пошук нових шляхів. *Актуальні проблеми політики : збірник наукових праць*. 2001. Вип. 10-11. С. 238-244.
24. Дрьомін В. М. Інститут пробації в зарубіжному законодавстві. *Вісник прокуратури України*. 2001. № 3. С. 97-101.
25. Дрьомін В. М. Каральна політика держави та проблеми деінституціоналізації тюремного середовища. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. С. 131-136.
26. Дрьомін В. М. Кримінологічні аспекти призначення та виконання покарань. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2000. № 1. С. 160-162.

27. Дрьомін В. М. Пробація : зарубіжний досвід обмеження тюремної популяції. *Право України*. 2000. № 12. С. 120-123.
28. Ільїна О. Пробація як інструмент альтернативного покарання в Україні: особливості та можливості впровадження. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 4(51). С.103-108.
29. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Кримінально-виконавча політика України: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2019. 336 с.
30. Кернякевич-Танасійчук Ю. В. Освіта засуджених як один із засобів досягнення мети реалізації кримінально-виконавчої політики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 48 (2). С. 75-77.
31. Кириш Б. О. Покарання, що полягає у довічному позбавленні засудженого свободи, у кримінальному законодавстві зарубіжних держав. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 273-268.
32. Ковальов І., Євтушок В. Адміністративний нагляд Національної поліції України. *Право і безпека*. 2021. № 2(81). С. 75–78.
33. Коваленко В. Особливості виконання військовослужбовцями покарання у виді арешту. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 5. С. 476-479.
34. Ковальчук В. Прокуратура України як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань і пробації України. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2022 № 2 (20). С. 65-71.
35. Козирєва В. П. Ефективність застосування майнових покарань. *Право і безпека*. 2005. Т. 4. № 1. С. 128-130.
36. Козирєва В. П. Штраф за кримінальним законодавством зарубіжних країн. *Науковий вісник Національної академії ДПС України (економіка, право)*. 2004. № 5(27). С. 276-282.
37. Кримінально-виконавче право : підручник / за заг. ред. Б. М. Головкина, А. Х. Степанюка. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2019. 288 с.
38. Кримінально-виконавче право України : курс лекцій / В. Ф. Примаченко, В. Г. Хашев, В. В. Шаблистий, С. М. Школа, Л. Г. Якименко; за заг. ред. В. В. Шаблистого. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 236 с.

39. Кримінально-виконавче право України: підручник: у 2-х т. Т.1. / Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є. О. та ін.; за заг. ред. Бараша Є. Ю. Київ: Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П., 2018. 364 с.
40. Кримінально-виконавче право України (схеми і таблиці) : навчальний посібник / за заг. ред. О. М. Литвинова. Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014. 212 с.
41. Кубрак Р., Сегеда В. Кримінологічна типологія злочинців в умовах виконання покарань. *Law. State. Technology*. 2023. Вип. 4. С.69-74.
42. Лукашевич С. Ю. Кримінологічна характеристика та попередження злочинності засуджених в місцях позбавлення волі : автореф. дис ... канд. юрид. наук. Х., 2001. 19 с.
43. Львовчик В. А. Вплив мінімальних стандартних правил поведінки з в'язнями на формування змісту національного кримінально-виконавчого законодавства. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2001. № 4. С. 21-24.
44. Марисюк К. Б. Питання режиму особливих умов в установах виконання покарань (зарубіжний досвід). URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5778/vnulpurn201685078.pdf> (дата звернення: 28.04.2024).
45. Марчук А. І. Гуманізація кримінально-виконавчого законодавства в контексті адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.). Т. 2 / відп. за вип. д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін. Одеса : Фенікс, 2013. С. 627-635.
46. Марчук А. І. Значение криминологических данных при классификации и распределении осужденных в исправительных учреждениях: постановка проблемы. *Актуальні питання реформування правової системи України*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 29-30 травня 2009 р.) / уклад. Т. Д. Климчик. Луцьк, 2009. С. 592-595.
47. Марчук А. І. Напрямки реформування контрольних повноважень Національної поліції щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі, з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. *Community policing – нова парадигма діяльності поліції (до*

- 20-річчя кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного університету «Одеська юридична академія») : матеріали роботи круглого столу (м. Одеса, 24 листопада 2017 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова., уклад. : О. В. Дикий, Ю. Д. Батан. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 264-267.
48. Марчук А. І. Реформування зарубіжних пенітенціарних систем з урахуванням криміногенного потенціалу засуджених. *Традиції та новації юридичної науки : минуле, сучасність, майбутнє* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2017 р.). У 2-х т. Т. 2 / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 301-303.
49. Марчук А. І. Роль персоналу в механізмі управління пенітенціарними установами та класифікації засуджених. *Митна справа*. 2011. № 1. С. 300-307.
50. Марчук А. І. Особливості перекласифікації засуджених до позбавлення волі (соціально-правова характеристика). *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 60. С. 153-161.
51. Мергель М. Р. Критерії класифікації покарань. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2022. № 59. С. 145-153.
52. Меркулова В. О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності : монографія. Вид. 2-е. Одеса : НДРВВ ОЮІ НУВС, 2003. 281 с.
53. Мостепанюк Л. О. Відбування довічного позбавлення волі в Україні та за кордоном : проблеми і перспективи. *Підприємство, господарство і право*. 2004. № 5. С. 121-125.
54. Мостепанюк Л. О. Довічне позбавлення волі як вид кримінального покарання : дис. ... канд. юрид. наук. К., 2005. 195 с.
55. Муравйов К. Удосконалення системи управління органами і установами виконання кримінальних покарань. *Підприємство, господарство і право*. 2016. № 12. С. 244-248.
56. Наливайко В. С. Кримінологічні проблеми ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2000. 20 с.
57. Неживець О. М. Забезпечення соціальної та трудової реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі : дис. ... канд. юрид. наук. К., 2004. 226 с.
58. Осауленко О. І. Диференціація та індивідуалізація виконання кримінальних покарань у виді позбавлення волі. *Проблеми пені-*

- тенціарної теорії і практики : щорічний бюлетень Київського інституту внутрішніх справ. К. : КІВС, «МР Леся», 2002. С. 59-64.
59. Пашенко О. «Кримінально-виконавча політика» чи «політика у сфері виконання кримінальних покарань»: підходи до визначення поняття. *Право та державне управління*. 2022. № 1. С.131-136.
60. Піскун І., Зубчук В. Напрямки вдосконалення правового регулювання порядку відбування покарань засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні. *Академічні візії*. 2023. № 19. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/364/318> (дата звернення: 29.04.2024).
61. Погребня К. Ф. Соціально-правова природа громадського контролю у сфері виконання покарань України : дис. ... д-ра філос.: 081.. Одес. держ. ун-т внутр. Справ. Одеса. 2023. 278 с.
62. Попрас В. О. Встановлення штрафу як виду покарання в санкціях, залежно від ступеня тяжкості злочину. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2007. Вип. 14. С. 247-257.
63. Право засуджених до позбавлення волі на гуманне ставлення та повагу їх людської гідності: навч.посіб. / І. М. Копотун, М. В. Корнієнко, Л. М. Стрельбицька та ін.; за аг ред..Коваленко В. В. та Колба О. Г. Луцьк: ПП «Волинська друкарня». 2021. 204 с.
64. Прасов О. О. Межі права засуджених до позбавлення волі на побачення з членами своєї сім'ї та родичами. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2011. № 4. С. 128-131.
65. Праця засуджених в місцях позбавлення волі : монографія / І. Л. Жук, О. М. Жук, О. М. Неживець. К. : Кондор, 2009. 266 с.
66. Предместніков О. Сутність та специфіка повноважень територіальних органів Міністерства юстиції України. *Науковий вісник публічного і приватного права*. 2016. № 3. С. 169-173
67. Предместніков О. Завдання Міністерства юстиції України як основа його правового статусу та діяльності. *Національний юридичний журнал : теорія і практика*. 2016. № 15. С. 71-75.
68. Пузирний В., Бондар І., Кирієнко А. Особливості правового статусу засуджених до довічного позбавлення волі. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2023. № 3. С.70-79.
69. Пузирна Н. С. Упровадження іноземного досвіду діяльності пенітенціарних омбудсманів. *Право та управління*. 2011. № 3. С. 219-223.

70. Пустобаєва Ю. А. Загальне визначення поняття правового статусу людини та громадянина і співвіднесення його з поняттям правового становища засуджених. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2016. Вип. 22. С. 213-218.
71. Резніченко Г. С. Деякі аспекти доцільності та ефективності спільного утримання повнолітніх та неповнолітніх жінок, засуджених до позбавлення волі. *Делінквентна поведінка дітей та молоді : сучасні технології протидії* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 31 березня – 1 квітня 2006 р.). Одеса : МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Одеськ. юрид. ін-т, 2006. Ч. 1. С. 156-161.
72. Резніченко Г. С. Деякі проблеми ресоціалізації жінок, звільнених з місць позбавлення волі. *Соціалізація молоді в умовах розбудови демократичної правової держави* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців (м. Одеса, 16 лютого 2007р.). Одеса : МВС України, Одеськ. юрид. ін-т ХНУВС, 2007. С. 162-165.
73. Резніченко Г. С. Проблеми застосування інституту переведення на поліпшені умови утримання щодо засуджених до позбавлення волі жінок. *V звітна конференція наук.-пед. складу Одеськ. держ. ун-ту внутр. справ* (м. Одеса, 16 травня 2008 р.). Одеса : МВС України, Одеськ. держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 129-131.
74. Резніченко Г. С. Особливості відбування покарання у вигляді позбавлення волі засудженими жінками відповідно до вікових особливостей. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2007. № 3. С. 81-83.
75. Резніченко Г. С. Особливості застосування заходів заохочення до жінок, засуджених до позбавлення волі. *Право і безпека*. 2006. Т. 5. № 2. С. 66-70.
76. Реформа пенітенціарної системи України. URL: <https://www.slideshare.net/minjust/p-58095593> (дата звернення: 30.04.2024).
77. Рябих Н. В. Основні напрями удосконалення правового механізму забезпечення прав засуджених на охорону життя в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 4. С. 180-182.
78. Саленков І. В. Поняття режиму позбавлення волі у кримінально-виконавчому праві України. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Право»*. 2007. Вип. 9. С. 140-145.

79. Самороков В. Кримінально-правові аспекти інститутів обмеження волі та пробації: відповідність провідним європейським правозастосовним стандартам. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 3. С. 342-346.
80. Сидоренко С. М. Зарубіжний досвід виконання правоохоронних функцій пенітенціарними установами та можливості його використання в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3(62). С.130-138.
81. Система виконання покарань в Україні : проблеми та перспективи гуманізації : навчально-методичний посібник / за заг. ред. М. І. Мельник ; Громадська організація «Відділення Українського фонду сприяння пенітенціарним реформам в м.Києві», Міжнародний фонд «Відродження». К. : ПП «Арарат-Центр», 2018. 140 с.
82. Скіць А. В. Виправлення та ресоціалізація засуджених у місцях позбавлення волі як соціально-педагогічна проблема : науково-історичний аналіз. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2009. № 21. С. 65-70.
83. Степанюк А. Х. Кримінально-правові відносини як форма кримінально-виконавчої діяльності. *Вісник Академії правових наук України*. 2001. № 2. С. 182-193.
84. Степанюк А. Х. Позитивна кримінальна відповідальність як предмет регулювання кримінально-виконавчого кодексу України. *Питання боротьби зі злочинністю : збірник наукових праць*. Х. : Право, 2004. № 9. С. 60-94.
85. Степанюк А. Х., Яковець І. С. Система кримінального законодавства потребує узгодження та доопрацювання. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики : щорічний бюлетень / за заг. ред. А. А. Музики*. К. : КЮІ КНУВС, 2005. С. 290-302.
86. Степанюк А. Режим – це не «порядок виконання і відбування покарання», а програма соціальної допомоги при поведженні з ув'язненими. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 2(12). С.110-125.
87. Телефанко Б. Режим у кримінально-виконавчих установах і пенітенціарний рецидив. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 1/1. С. 117-122.

88. Тогочинський О. М. Феноменологічна сутність процесу виховання моральних цінностей. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики* : щорічний бюллетень Київського інституту внутрішніх справ. 2014. № 9. С. 458-464.
89. Томіліна І. Превентивні заходи Національної поліції як суб'єкта адміністративного нагляду у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Наукові записки. Серія: Право*. 2022. № 12. С. 133-137.
90. Фукс Н. Організація праці засуджених до позбавлення волі в Україні (економіко-правовий аналіз). *Київський часопис права*. 2022. № 3. С. 106-111.
91. Царюк С. Особливості виконання покарання у виді довічного позбавлення волі. *Юридична Україна*. 2008. № 10 (70). С. 95–101.
92. Царюк С. В. Ресоціалізація засуджених до довічного позбавлення волі. *Актуальні питання підвищення ролі громадськості в процесі виправлення та ресоціалізації осіб, які відбувають покарання в органах та установах Державної кримінально-виконавчої служби України* : міжвузівська науково-практична конференція (м. Чернігів, 15 квітня 2008 р.). Чернігів : ЧЮК ДДУ ПВП, 2008. С. 199-201.
93. Чеботарьова Ю. А. Правовий статус засуджених до позбавлення волі : автореф. дис ... канд. юрид. наук Х., 2005. 22 с.
94. Черкасов С. В. Кримінальна політика та проблеми альтернативних покарань. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. Вип. 18. С. 828-831.
95. Черкасов С. В. Проблеми застосування в Україні покарань, альтернативних позбавленню волі. *Актуальні проблеми держави і права*. 2002. Вип. 16. С. 699-702.
96. Черкасов С. В. Розвиток системи покарань, альтернативних позбавленню волі (історичний нарис). *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2004. № 3 (Ч. II). С. 141-145.
97. Черкасов С. В. Альтернативні покарання : соціально-правова природа та проблеми впровадження. *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15-16 травня 2015 р.): у 2 т. Т.2 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. Одеса : Юридична література, 2015. С. 277-279.

98. Черкасов С. В. Альтернативні покарання : поняття, система, класифікація. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 2. С. 59-62.
99. Черкасов С. В. Альтернативні покарання : сучасний стан впровадження та проблеми ефективності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 3. С. 212-214.
100. Черненко М. П. Проблеми теорії і практики виконання майнових покарань : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2003. 19 с.
101. Черненко М. П. Виконання майнових покарань : монографія. Харків : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 176 с.
102. Чечин М. Ю. До питання визначення та основних ознак освіти осіб, засуджених до позбавлення волі. *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 34. С. 83-90.
103. Чечин М. Ю. Місце освіти у процесі виконання кримінальних покарань. *Сучасні проблеми та тенденції розвитку кримінально-виконавчого права в Україні* : збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Харків, 20 листопада 2015 р.) / Харківський нац. ун-т внутр. справ; Наук.-дослід. ін-т вивч. пробл. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України; Кримінологічна асоціація України. Х. : ХНУВС, 2015. С. 177-179.
104. Шевченко О. Д. Взаємодія пенітенціарної, освітньої та державно-правової систем з питань, що стосуються забезпечення права на здобуття освіти засудженими до позбавлення волі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2016. Вип. 2. Том 3. С. 33-35.
105. Шевченко О. Д. Стан дослідження в науці проблем, що стосуються змісту права засуджених на освіту. *Право і суспільство*. 2016. № 5. С. 158-161.
106. Шевченко Л., Шевченко Д. Засоби виправлення та ресоціалізації засуджених жінок: міжнародний досвід. *Наукові записки. Серія: Право*. 2022. № 12. С.270-275.
107. Шинкарьов Ю. В. Арешт як вид кримінального покарання та особливості правового регулювання його виконання та відбукання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2007. 16 с.
108. Шинкарьов Ю. В. Окремі особливості притягання до праці засуджених до арешту. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2006. № 735. С. 96-99.

109. Шкута О. О. Наукові погляди на проблему виправлення та ресоціалізації засуджених, які відбувають покарання в колоніях середнього рівня безпеки. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 4. С. 201-206.
110. Ющик О. Правові аспекти наглядової пробації. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2024. Випуск 81: частина 2. С.378-383.
111. Юзікова Н. С. Особливості застосування до неповнолітніх покарань за наявності обставин, що виключають їх призначення. *Право та регіони : науково-виробничий журнал*. Серія : Право. 2011. № 2. С. 116-120.
112. Ягунов Д. В. Сучасна пенологія : альтернативний курс. Одеса : Фенікс, 2010. 176 с.
113. Ягунов Д. В. Пенітенціарна система України : історичний розвиток, сучасні проблеми та перспективи реформування. Видання третє, перероблене та доповнене. Одеса, 2009. 314 с.
114. Яковець І. С. Первинна класифікація засуджених до позбавлення волі та їх розподіл в установи виконання покарань : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2006. 20 с.
115. Яковець І. С. Про деякі аспекти концепції державної політики у сфері виконання покарань. *Аспект (інформаційний бюлетень)*. 2017. № 1. С. 37-40.
116. Яковець І. С. Проблеми визначення виду режиму установи виконання покарань. *Право України*. 2003. № 11. С. 120-123.
117. Яровий А. О. Проблеми правового регулювання діяльності установ виконання покарань для неповнолітніх. *Право України*. 1999. № 9. С. 104-108.
118. Яровий А. О. Проблеми соціальної адаптації неповнолітніх, звільнених із місць позбавлення волі. *Науковий вісник*. 2000. Вип. 3. С. 167-174.
119. Яровий А. О. Теоретичні і практичні аспекти вдосконалення процесу соціальної адаптації неповнолітніх, звільнених від покарання. *Держава і право*. 2001. Вип. 9. С. 407-411.
120. Яровий О. А. Проблеми соціальної адаптації неповнолітніх, звільнених з виховно-трудова колоній : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2002. 20 с.

121. Яцишин М. М. Регламентація правового статусу засуджених за вчинені злочини у місцях позбавлення волі (повторні злочини). *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2008. № 19. С. 1-6.
122. Яцун О. Застосування до неповнолітніх позбавлення волі. Ефективність цієї міри покарання. *Вісник прокуратури*. 2003. № 12. С. 106-108.
123. Яцун О. Особливості врахування особи неповнолітнього при-призначенні покарання. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 20-24.

Інтернет ресурси:

1. Верховна рада України: <http://rada.gov.ua/>
2. Кабінет міністрів України: <http://www.kmu.gov.ua/control>
3. Президент України: <http://www.president.gov.ua/>
4. Міністерство Юстиції України : <https://minjust.gov.ua>
5. Державна Кримінально-виконавча служба України: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/index>
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського:<http://www.nbuv.gov.ua/>
7. Наукова електронна бібліотека: <http://www.elibrary.ru/>
8. Одеський інформаційно-аналітичний центр з проблем протидії організованій злочинності та корупції <http://inter.criminology.onua.edu.ua>

ДОДАТКИ

Практичні задачі для перевірки знань здобувачів

Задача 1.

К. був засуджений до 3 років позбавлення волі з відбуванням покарання в колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання. Відбувши 1 місяць покарання, він звернувся зі скаргою до прокурора на те, що адміністрація колонії відмовляє йому в отриманні тривалого побачення з дружиною.

Чи має підстави така скарга засудженого? Яку відповідь має дати прокурор?

Задача 2.

Після того, як пройшов 1 місяць після чергового тривалого побачення з близькими, засуджена Ш., яка відбуває покарання в колонії середнього рівня безпеки, звернулася з проханням до адміністрації надати їй одне позачергове побачення з чоловіком і дітьми, які вже перебули на короткочасне побачення.

Яке рішення повинна прийняти адміністрація колонії?

Задача 3.

О. засуджено за ч. 121 КК України до 6 років позбавлення волі. Міжрегіональною комісією з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешту й обмеження волі, та їх переведення, він був направлений до виправної колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання.

Чи правильно визначено засудженому вид установи відбування покарання?

Задача 4.

О. засуджено 4 березня 2017 р. до позбавлення волі за ч. 2 ст. 286 КК України до 5 років, за ч. 1 ст. 135 КК України – до 2 років, а за

сукупністю злочинів на підставі ст. 70 КК України – до позбавлення волі строком на 5 років. Міжрегіональна комісія з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешту й обмеження волі, та їх переведення направила засудженого для відбування покарання до колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання. Раніше О. був засуджений до покарання у виді позбавлення волі до одного року умовно.

Чи правильно визначений засудженому О. рівень безпеки виправної колонії?

Задача 5.

Н. засуджено до 3 років позбавлення волі за хуліганство за ч. 4 ст. 296 КК України. Згідно з рішенням Міжрегіональної комісії з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешту й обмеження волі, та їх переведення, він був направлений у колонію мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання.

Чи правильно визначено засудженому вид колонії?

Задача 6.

М. засуджено за ч. 3 ст. 296 КК України і за ч. 3 ст. 152 КК України до десяти років позбавлення волі. 5 років тому М. вже був засуджений до одного року виправних робіт. Згідно з рішенням Міжрегіональної комісії з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешту й обмеження волі, та їх переведення, він був направлений для відбування покарання до виправної колонії середнього рівня безпеки. Чи правильно комісією визначений рівень безпеки виправної колонії?

Задача 7.

К., засуджений за ст. 304 КК України до двох років позбавлення волі, був направлений для відбування покарання до колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання.

Раніше він двічі був засуджений до позбавлення волі, покарання відбув. Судимість за ці злочини погашено.

Чи правильно визначений засудженому рівень безпеки виправної колонії?

Задача 8.

Засуджений Г. відбуває покарання в колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання. Його було засуджено за ч. 1 ст. 186 КК України. Після відбуття половини терміну покарання він звернувся з проханням до адміністрації колонії розглянути питання про можливість переведення його до дільниці соціальної реабілітації, мотивуючи це тим, що жодного разу не порушував режим, працював на підприємстві в колонії, приймав активну участь в організації художніх заходів для засуджених.

Які дії повинна здійснити адміністрація колонії?

Задача 9.

Б., засуджений до 3 років позбавлення волі, відбував покарання в колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання. 10 жовтня в колонію прийшов Указ Президента України про дострокове звільнення Б. у зв'язку з помилуванням. Б. активно брав участь у художній самодіяльності і повинен був виступати на концерті 14 жовтня. Адміністрація колонії попросила Б. залишитися. Останній погодився на звільнення 15 жовтня.

Чи законне рішення адміністрації колонії? Який порядок звільнення від відбування покарання у зв'язку з помилуванням?

Задача 10.

К. після свого звільнення з колонії повернувся на колишнє місце проживання в м. Харків. Спроби знайти собі житло і зареєструватися успіху не мали. На роботу без реєстрації в паспорті його не приймали.

Які нормативні засади надання допомоги засудженим, що звільнилися із виправних установ? Хто і в якому порядку повинен надати йому допомогу в отриманні житла і в працевлаштуванні?

Задача 11.

У зв'язку з епідемією кіру адміністрація колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання звернулася до начальника міжрегіонального управління з питань виконання

покарань та пробації Міністерства юстиції за дозволом на введення в установі особливого режиму на період епідемії.

Як повинен діяти начальник управління? За яких умов і на який строк можливе введення особливого режиму в колонії?

Задача 12.

Засуджений С., який грубо порушував режим (неодноразово уживав спиртні напої, зберігав заборонені предмети), на думку адміністрації колонії, став злісним порушником установленого порядку відбування покарання. У зв'язку з цим начальник колонії віддав розпорядження застосувати до засудженого гамівну сорочку.

Чи правомірні дії начальника колонії? У яких випадках застосовується гамівна сорочка?

Задача 13.

Засуджений С. звернувся до адміністрації колонії максимального рівня безпеки з проханням перевести його у безпечне місце, пояснивши таку необхідність тим, що інші засуджені загрожують його вбити, тому що він не повернув карточний борг.

Яке рішення повинна прийняти адміністрація?

Задача 14.

Засуджений В. звернувся до прокурора зі скаргою на начальника колонії, який позбавив В. права на тривале побачення з дружиною. Своє рішення начальник колонії пояснював тим, що шлюб В. не зареєстрований. А тривале побачення надається засудженим із близькими родичами.

Чи обґрунтована скарга засудженого? Яке рішення повинно бути прийняте за скаргою засудженого?

Задача 15.

Дружина засудженого Л., що відбуває покарання в дільниці ресоціалізації колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, подала в суд заяву на розлучення, про що повідомила його в телефонній розмові. У шлюбі вони перебували три роки. Мають сина 2-х років. Засуджений раніше проживав із сім'єю в чотирикімнатній квартирі, що перебуває у спільній власності. Має автомобіль, дачну ділянку. Засуджений звернувся до начальника свого відділення з проханням надати консультацію, чи можливий короточасний його виїзд засудженого для особистої участі в процесі з приводу розлучення з дружиною?

Задача 16.

Засуджений Б. звернувся до начальника колонії середнього рівня безпеки з проханням зняти з особистого рахунку П. і перевести на його особистий рахунок 300 грн., які той йому винен. У заяві зазначено, що 6 місяців тому Б. продав П. свою електробритву за 300 грн., але покупець не віддає йому гроші.

Як повинен діяти начальник колонії?

Задача 17.

Б. повернувся з виправної колонії, де відбував 2 роки позбавлення волі, і звернувся до суду з позовом відновити його на колишньому місці роботи в магазині, де він працював рубачем м'яса.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача 18.

Під час роботи засуджених в столярній майстерні колонії виникла пожежа; збитки від неї склали 90 тис. грн. З'ясувалося, що пожежа виникла через те, що засуджений К курих у цеху, а недопалок кинув на дерев'яні стружки. К. був притягнутий до кримінальної відповідальності. За час відбування покарання заподіяну шкоду повністю відшкодувати не зміг.

У якому порядку буде надалі відбуватися відшкодування збитку, заподіяного засудженим Ковальовим?

Задача 19.

Засуджений К., відбуваючи покарання в колонії середнього рівня безпеки, звернувся до начальника колонії з проханням зареєструвати шлюб з громадянкою С., з якої він був у фактичних шлюбних відносинах протягом останніх років до засудження. З таким же проханням до адміністрації колонії мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, де вона відбуває покарання, звернулася засуджена С.

Яке рішення має бути прийнято?

Задача 20.

Начальник виробництва в колонії середнього рівня безпеки Л. виявив порушення правил внутрішнього розпорядку, яке скоїв засуджений С. У присутності засуджених начальник виробництва оголосив Станкевичу стягнення у вигляді позбавлення чергового короткострокового побачення.

Чи правомірні дії начальника виробництва? Хто має право з числа адміністрації колонії накладати стягнення?

Задача 21.

Засуджена до 5 років позбавлення волі Д., після відбуття 2 років терміну допустила порушення режиму, за що наказом начальника УВП до засудженої було застосовано стягнення у вигляді суворої догани і заборони на строк один місяць купувати продукти і предмети першої необхідності.

Чи правомірне рішення начальника установи?

Задача 22.

Н. був засуджений до 8 років позбавлення волі з відбуванням покарання в колонії середнього рівня безпеки. Він грубо і неодноразово порушував правила внутрішнього розпорядку. За клопотанням адміністрації колонії, погодженим із міжрегіональним управлінням з питань виконання покарань та пробації Міністерства юстиції, Центральна комісія з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк,

арешту й обмеження волі, та їх переведення, своїм рішенням перевела засудженого до виправної колонії максимального рівня безпеки на камерне утримання терміном на 4 роки з подальшим відбуванням покарання в колонії максимального рівня безпеки.

Чи правомірно таке рішення комісії?

Задача 23.

Б. був засуджений до 2 років виправних робіт з відрахуванням 20% заробітку в дохід держави. Адміністрація підприємства, де працював Б., на підставі рішення суду зробила відрахування з усієї суми заробітку засудженого. Вважаючи, що ці дії неправильні, Б. звернувся до прокурора зі скаргою, де просив роз'яснити адміністрації, щоб вона відраховувала 20%, встановлених рішенням суду, від суми заробітку, який залишиться після відрахування податків та інших платежів.

Який порядок утримання за вироком суду із заробітної плати засудженого?

Задача 24.

При звільненні П., який відбув покарання за умисне вбивство, начальник колонії за погодженням із спостережною комісією видав наказ про встановлення адміністративного нагляду за звільненим за місцем його проживання. Це рішення було мотивоване тим, що П. раніше був засуджений за ч. 1 ст. 307, а під час відбування покарання за останній злочин систематично і злісно порушував вимоги режиму, ознак виправлення не показав.

Чи має право адміністрація колонії приймати рішення про встановлення адміністративного нагляду? Як повинен був діяти начальник колонії?

Задача 25.

Засуджена Львівським обласним судом до позбавлення волі неповнолітня С. була направлена міжрегіональною комісією з питань визначення особам, засудженим до довічного позбавлення волі та позбавлення волі на певний строк, виду колонії, направлення для відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний строк, арешту й обмеження волі,

та їх переведення у Львівській області для відбування покарання до виправної колонії середнього рівня безпеки, яка розміщена на території Запорізької області. Її батьки, які проживають у Львові, звернулися з проханням перевести їх дочку для відбування покарання в м. Львів.

Чи правильно визначено вид колонії для відбування покарання Селезньової?

Яке рішення може бути прийнято по цьому клопотанню?

Задача 26.

В., що відбуває покарання у виправній колонії середнього рівня безпеки, отримав лист від сусідів із села, де він проживав до засудження. У листі повідомлялося, що його мати померла, а так як у неї інших родичів немає, то В. є єдиним спадкоємцем. У матері був власний будинок з присадибною ділянкою. Крім того, в будинку є меблі і носильні речі на загальну суму 120000 грн.

Чи має засуджений В. право на короткочасний виїзд з питання успадкування майна, що залишилося після смерті матері? Як повинен діяти засуджений, щоб прийняти спадщину і забезпечити її збереження?

Задача 27.

Засуджений до позбавлення волі Т. звернувся до начальника виправної колонії максимального рівня безпеки, де він відбуває покарання, із заявою, в якій він просить дати йому можливість поїхати до місця його проживання з метою оформлення договору купівлі-продажу автомобілю, власником якого він є. Продаж автомобілю необхідний для надання допомоги його маленьким дітям, які залишилися без батьківської опіки в зв'язку зі смертю дружини і перебувають у бабусі.

Чи має право засуджений Т. на короткостроковий виїзд? Яке рішення повинен прийняти начальник колонії?

Задача 28.

Засуджений С. звернувся зі скаргою до прокурора на те, що від нарахованого йому заробітку проводяться відрахування за комунально-побутові та інші послуги, хоча він є інвалідом 3 групи.

Яке рішення повинен прийняти прокурор? Які діють правила відшкодування вартості харчування, одягу, взуття, постільних речей, комунально-побутових послуг для засуджених?

Задача 29.

Засуджений С. направивши скаргу прокурору в заклеєному конверті про порушення його права на отримання передач. Через два дні начальник виправної установи викликав засудженого и заявив, що його скарга прокуророві не відправлена, тому що питання про отримання передач вирішує адміністрація установи и про це йому було раніше роз'яснено. С., вважаючи дії начальника неправомірними, звернув до спостережної комісії.

Чи правомірні дії адміністрації виправної встанови? Який режим встановлюється для листування засуджених відповідно до законодавства?

Задача 30.

Засуджений К. на прийомі звернувся до начальника виправної установи із заявою, в якій просив дозволити йому приходити в їдальню окремо від свого відділення і харчуватися за власні кошти за спеціальним, дієтичним меню. Він пояснив це хворобливим станом здоров'я.

Як повинен вирішити дану ситуацію начальник установи?

Задача 31.

Під час огляду речей громадянки С., яка прибула на тривале побачення до сина, були виявлені заховані з метою передачі засудженому заборонені предмети: гроші в сумі 700 грн., 500 мл спирту.

Як начальник установи повинен вирішити дану ситуацію?

Задача 32.

Засуджений С., вважаючи, що порушується його право на працю відповідно до набутої спеціальності, звернувся зі скаргою до прокурора, в якій просив розібратися з цим питанням. Засуджений звертався до начальника колонії з проханням надати йому роботу бухгалтера або економіста згідно його освіти. Йому було відмовлено. Чи правомірне прохання засудженого? Обґрунтуйте відповідь, яку повинен дати засудженому начальник колонії.

Задача 33.

Н. засуджено за ст. 167 КК України до виправних робіт строком на один рік із відрахуванням 15% від заробітку в дохід держави. Після того як вона відбула шість місяців строку покарання, Н. надала медичну довідку про те, що стала вагітною, строк її вагітності 3 місяці.

Яким чином слід поступити при вирішенні питання про подальше відбуття покарання, хто може прийняти рішення стосовно Н.?

Задача 34.

Від засуджених виправної колонії максимального рівня безпеки неодноразово надходили скарги прокурору на те, що в установі із загальною чисельністю 700 осіб, недостатня кількість кімнат для тривалих побачень. Внаслідок цього не все засуджені отримують тривалі побачення в встановлені законом терміни.

Визначте, яку кількість кімнат для тривалих побачень необхідно обладнати у виправній колонії для вирішення ситуації, що склалася?

Задача 36.

Т. засуджено судом за ст. 125 КК України до покарання у виді громадських робіт. Місцем відбування покарання йому визначено комунальне підприємство з благоустрою і прибирання, яке міститься у встановленому органами місцевого самоврядування переліку об'єктів, на яких засуджені можуть відбувати громадські роботи. Однак Т. відмовився виконувати роботи з прибирання території, вважаючи, це принижує його гідність.

Яке рішення і який суб'єкт стосовно відбування покарання засудженим Т. повинен прийняти?

НОТАТКИ

Навчальне видання

Віктор Миколайович ДРЬОМІН

Альона Ігорівна МАРЧУК

Віктор Ярославович ЦИТРЯК

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Навчально-методичний посібник

Видання друге, перероблене і доповнене

Електронне видання

Ум-друк. арк. 6,24.

Зам. № 2405-01.

Видавець ПП «Фенікс»

(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).

Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.

e-mail: fenix-izd@ukr.net